

DIGITÁLIS SAMPLING A MAGYAR ÉS A NÉMET SZERZŐI JOGBAN – II. RÉSZ*^{*}

3. A DIGITÁLIS SAMPLING MEGÍTÉLÉSE A NÉMET SZERZŐI JOGBAN

A tanulmány második részében a német szabályozás azon releváns szegmense kerül bemutatásra, amely külön kiemelését érdemel a téma szempontjából, illetve eltérést mutat a magyar szerzői joghoz képest. Így olyan specialitások kerülnek itt részletesebben bemutatásra, mint például a „kleine Münze”, a „starre Melodienschutz” vagy az igen aktuális „Metall auf Metall-ügy.”

3.1. A szerzőket megillető védelem

Az első részben korábban már bemutatásra került néhány terminológiai hasonlóság, illetve különbség a magyar és a német szerzői jog között. Ezt a sort folytatva a német szerzői jogi törvény (*Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte*, röviden: *Urhebergesetz*, a továbbiakban: UrhG)¹⁹⁸ a mű alkotóját tekinti szerzőnek,¹⁹⁹ akit a szellemi teljesítménye alapján az UrhG 1. §-a részesít védelemben. Ezzel a jogalkotó magát az alkotó személyét helyezi előtérbe. A német szabályozás ezen „szerzőközpontúsága” az ún. „*alkotóelvben*” („*Schöpferprinzipien*”) csúcsonyul ki, amely szerint az alkotót a mű megalkotásával ipso iure védelem illeti meg.²⁰⁰ Jogosultságai a mű létrehozásával egyidejűleg ex lege keletkeznek, és sem cselekvőképesség megléte, sem a mű nyilvánosságra hozatala nem szükséges ezek keletkeztetéséhez.²⁰¹ A szerzőt megillető kizárólagos jogok olyan egységet alkotnak, amely egyrészt biztosítja a szerző művéhez fűződő személyes érdekeinek védelmét, másrészt pedig megakadályozza a műve elleni jogosulatlan felhasználásokat.²⁰²

* A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatott tanulmányok keretében készült, a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület Apáthy István-pályázatán első helyezést elért diplomamunka szerkesztett változata, amely elnyerte az Új Nemzeti Kiválósági Program és az SZTE Tehetségpont támogatását is. Témavezető: dr. habil. Mezei Péter PhD, egyetemi docens.

¹⁹⁸ Az UrhG 1965. szeptember 9-én lépett hatályba. Az egységes szerzői jogi törvény „előfutárai” az 1901-es LUG (*Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der Literatur und Tonkunst*), illetve az 1907-es KUG (*Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie*) voltak.

¹⁹⁹ Lásd: UrhG 7. §.

²⁰⁰ *Emil Salagean: Sampling im deutschen, schweizerischen und US-amerikanischen Urheberrecht*, 1. Aufl. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2008, p. 69

²⁰¹ *Prof. dr. Malte Stieper*, Juristische und Wissenschaftliche Fakultät, a Martin-Luther Universität (a továbbiakban: MLU) Halle-Wittenberg-en, 2016. május 10-én tartott előadása alapján (saját jegyzet).

²⁰² *Salagean: i. m. (200)*, p. 94

A német szerzői jog az alábbi védelmet biztosítja.

- I. Védi a szerzők személyhez fűződő jogait:
 1. a nyilvánosságra hozatal jogát (Veröffentlichungsrecht; UrhG 12. §);
 2. a szerzőség elismerését (Anerkennung der Urheberschaft; UrhG 13. §);
 3. a mű eltozítása elleni tiltakozását (Entstellung des Werkes; UrhG 14. §);
 4. a kiállítás jogát (UrhG 18. §);
 5. a mű példányaihoz való hozzáférését (Zugang zu Werkstücken; UrhG 25. §);
 6. a mű megváltoztatásához való jogát (Änderungen des Werkes; UrhG 39. §);
 7. a használati jogok „visszahívásának” jogát [UrhG 34. § (3) bekezdés 2. pont; UrhG 41. § és 42. §].
- II. Védi a szerzők vagyoni jogosultságait:²⁰³
 1. a hasznosítási jogokat,
 - a) a mű fizikai hasznosítási formáit [körperliche Verwertung; UrhG 15. § (1) bekezdés], azaz a sokszorosítási jogot (Vervielfältigungsrecht; UrhG 16. §) és a terjesztési jogot (Verbreitungsrecht; UrhG 17. §);
 - b) a nyilvánosság előtti visszaadás, visszajátszás kategóriáját [öffentliche Wiedergabe; UrhG 15. § (2) bekezdés], az előadás jogát (Vortrags-, Aufführungs- und Vorführungsrecht; UrhG 19. §), a hozzáférhetővé tétel jogát (Recht der öffentlichen Zugänglichmachung; UrhG 19a §) és a továbbítás jogát (Senderecht; UrhG 20. §);
 - c) az átdolgozás (Bearbeitung) és az átalakítás jogát (Umgestaltung) (UrhG 23. §);²⁰⁴
 2. a díjazáshoz való jogokat.²⁰⁵

A műveket megillető védelem kapcsán az UrhG 2. §-ában akként rendelkezik, hogy olyan művek (illetve műrészletek) részesülnek e védelemben, amelyek *egyéni alkotásoknak* számítanak (*persönliche Schöpfung*), *szellemi tartalommal* bírnak (*geistiger Gehalt*), emberi érzékszervek által *érezkelhető formában* jelennek meg (*wahrnehmbare Formgestaltung*),²⁰⁶ illetve az *individualitás* kritériumának (*Individualität*) megfelelnek.²⁰⁷

²⁰³ UrhG 11. § 2. mondata (német jelöléssel: § 11 S. 2 UrhG).

²⁰⁴ A szerzői jogok fenti rendszerezése *prof. dr. Malte Stieper*, 2016. május 31-én az MLU-n tartott előadása alapján készült (saját jegyzet).

²⁰⁵ Lásd: UrhG 26. §, 27. §, 46. § (4) bekezdés, 49. § (1) bekezdés 2. pont, 52a § (4) bekezdés 1. pont, 54. §, 54a §.

²⁰⁶ A zenemű minden érezkelhető közlése védelmet teremt a zenemű számára. Így e tekintetben nemcsak az anyagi hanghordozók meghallgatására kell gondolnunk, hanem a mű bárminemű látható (például lekottázása), illetve hallható (például élő előadása egy koncerten) formája azonos védelemben részesül. Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 73–74.

²⁰⁷ E kritériumok részletes elemzését lásd *Markus Häuser*: Sound und Sampling- Der Schutz der Urheber, ausübenden Künstler und Tonträgerhersteller gegen digitales Soundsampling nach deutschem und US-amerikanischem Recht. Urheberrechtliche Abhandlungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht; Heft 43., Verlag C.H. Beck, München, 2002, p. 46–49.

A „persönliche” szót ez esetben nemcsak egyéninek, hanem személyesnek is fordíthatjuk, és így már látható, hogy a német jogban – mint ahogyan a világ többi pontján is – a szerzőnek természetes személynek, azaz mindenképp embernek kell lennie, s a műnek az emberi akaratot kell kifejezésre juttatnia.²⁰⁸ Ez nem zárja ki azt, hogy a szerző különböző eszközöket (például sampling esetén egy samplert) vagy erre alkalmas számítógépes programokat hívjon segítségül az ún. „computer assisted works” alkotásához, a lényeg csupán annyi jogi szempontból, hogy ezeket ember működtesse, illetve kontrollálja.²⁰⁹

Az UrhG műdefiníciója megköveteli az egyediség (Individualität) követelményének való megfelelést is. Egyediséget a mű alapvetően mind tartalmában, mind formájában is hordozhat. Ez alapján a szerzői jogi védelem nem terjed ki olyan művekre, illetve műrészletekre, amelyek közkincsból vagy egy másik (védett) műből származnak.²¹⁰

A szerzői művek lezáratlan felsorolásában²¹¹ az UrhG külön nevesíti a zeneműveket.²¹² Így mindenfajta zene védelemre jogosult, ha megfelel a fent ismertetett törvényi kritériumoknak (persönliche, geistige, wahrnehmbare, individuelle Schöpfung) függetlenül attól, hogy milyen stílusirányzatba tartozik, hány hangból áll, miként (hova, mire) lett rögzítve.²¹³

3.2. Zenei részletek védelme a német szerzői jogban

A zenék legkisebb egységei az egyes hangok, amelyek még nem részesülnek szerzői jogi védelemben, hiszen nem rendelkeznek az ahhoz szükséges egyéni, eredeti jelleggel, így a közkincs („*Gemeinfreiheit*”) részét képezik,²¹⁴ ezek szabadon kombinálhatóak, így bárki létrehozhat belőlük egy hangsort, dallamot vagy egy teljes zeneművet.

3.2.1. A legkisebb védelemben részesíthető zenei egység („*kleine Münze*”)

A német szerzői jog nem a zenetudomány általi felállított egységek (például motívum, téma, dallam stb.) szerint vizsgálódik, amikor arra a kérdésre keresi a választ, hogy mi az a legkisebb zenei egység, amelyet védeni kell a visszaélésektől. Ezért megalkották az ún. „*kleine*

²⁰⁸ Salagean: i. m. (200), p.71, Így nem állnak szerzői jogi védelem alatt például a természet által alkotott „művek”, ezek közkincsnek („public domainnek”) számítanak. Példaként hozhatók fel erre David Slater brit természetfotós „majomszelfije”. Ezeket a képeket ugyanis a majmok készítették saját magukról, és mivel ezekhez létrehozásában Slater nem vett részt, ezért nem állnak szerzői jogi védelem alatt. Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Monkey_selfie; továbbá prof. dr. Malte Stieper, 2016. április 19-én MLU-n tartott szerzői jogi előadása alapján (saját jegyzet).

²⁰⁹ Salagean: i. m. (200), p. 71–72.

²¹⁰ Lásd: Salagean: i. m. (200), p. 74–75.

²¹¹ UrhG 2. § (1) bekezdés (német jelölés szerint: § 2 I UrhG).

²¹² UrhG 2. § (1) bekezdés 2. pont (német jelölés szerint: § 2 I 2. UrhG).

²¹³ Salagean: i. m. (200), p.73.

²¹⁴ Erről részletesebben lásd: Häuser: i. m. (207), p. 52–53. Ezzel ellentétes álláspontot képvisel Salagean a már idézett művében. Ezt lásd: Salagean: i. m. (200), p. 88–89.

Münze” (azaz „kis érme”, „aprópénz”)²¹⁵ fogalmát, ami olyan művet, illetve egy mű olyan lényeges részletét jelöli, amely még épp a szerzői jogi védelem alsó határán van, és megfelel a szerzői mű korábban ismertetett törvényi kritériumainak.²¹⁶ A „kleine Münze” vonatkozásában az egyediségnek kulcsfontosságú szerepe van.²¹⁷ A „kis érméknek” rendelkezniük kell az alkotói kifejezőképesség (azaz „*schöpferische Ausdruckskraft*”)²¹⁸ egy alapvető, minimális szintjével.²¹⁹ Azt, hogy hol kezdődik a művek (műrészletek) szerzői jogi védelme, hol húzódik az alkotói kifejezőképesség legalsó mennyiségi és minőségi határa, esetről-esetre kell megvizsgálni.²²⁰

3.2.2. A német szerzői jog „merev” dallamvédelme („*Melodienschutz*”)²²¹

Az UrhG 24. § (2) bekezdése tiltja, hogy egy szerzői védelem alatt álló zeneműnek az ugyancsak védett dallamából egy részletet kivágjanak, és azt egy másik műben felismerhetően elhelyezzék, még akkor is, ha a felhasználás művészi módon történik. Így az UrhG ezen rendelkezése egy újabb zenei egységet részesít külön törvényi védelemben. Ha egy zenei egység eléri a dallam minőséget,²²² akkor az engedély nélküli felhasználása (pl. újbóli rö-

²¹⁵ A „kleine Münze” kifejezést először Alexander Elster jogtudós használta 1921-ben a „Gewerblicher Rechtsschutz” című művében, majd ezt a jogi terminológia is átvette. Itt lásd: https://de.wikipedia.org/wiki/Kleine_M%C3%BCnze#cite_ref-1. Az angolszász jogirodalomban hasonlóképpen használatos a „golden nuggets” („aranyrögök”) kifejezés, amely egy mű lényeges részleteit jelöli. Lásd ehhez *Mezei Péter*: Digitális sampling és fájlcseré, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Összehasonlító Jogi Intézet, 2010, p. 11.

²¹⁶ A kritériumokat lásd jelen tanulmányban fentebb, valamint az UrhG 2. §-ában (persönliche, geistige, wahrnehmbare, individuelle Schöpfung). A „kleine Münze” fogalmát lásd még: <http://www.juraforum.de/lexikon/kleine-muenze>.

²¹⁷ *Häuser*: i. m. (207), p. 52

²¹⁸ A német szakirodalom ezt főként a „Gestaltungshöhe”, ritkábban a „Schöpfungshöhe” vagy „Werkhöhe” kifejezésekkel illeti. Lásd: i. m. (215).

²¹⁹ Lásd: i. m. (215).

²²⁰ A „kleine Münze” jogintézményét mostanság sok kritika éri. *Marcel Bisges* jogtudós egy 2014-es empirikus kutatás során 118 „kleine Münze”-jogesetet tárt fel. Az ezen ügyekben született bírósági ítéleteket vette górcső alá, s arra a következtetésre jutott, hogy egy dallam, hangsor vagy műrészlet szerzői jogi védelme már nem az alkotói kifejezőerőtől függ, hanem sokkal inkább a mű vagy részlet gyártási költségeitől. Ugyanis minél nagyobb volt a műveknek, illetve zenei részleteknek az előállítási költsége, s minél ismertebb a szerzője, annál nagyobb esély volt arra, hogy a bíróság a védelemre jogosultságát kimondja, habár a jogirodalom szerint egyáltalán semmilyen szerepet nem szabadna a gazdasági érdekeknek játszaniuk a döntésben. Éppen ezért Bisges a szerzői mű fogalmának újraszabályozását sürgeti. Lásd részletesebben: i. m. (215) „Jüngere Entwicklung” című bekezdésben.

²²¹ Lásd hozzá: UrhG 24. § (2) bekezdését (német jelöléssel: § 24 Abs. 2 UrhG).

²²² Akkor érheti el egy bizonyos hangsor a dallam minőséget, ha megfelel az UrhG 2. § (2) bekezdésében szabályozott kritériumoknak – azaz eléri az egyedi szellemi alkotás (persönliche, geistige Schöpfung) szintjét –, s ezzel egyidejűleg egy zárt, rendezett hangzásvilágot alkot. Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 106.

zítése, illetve samplerrel történő beillesztése egy másik dalba) nem lehetséges, mivel az nem tartozik az ún. „szabad felhasználás” („freie Benutzung”)²²³ körébe.²²⁴

A jogosulatlan felhasználás megállapítása szempontjából nagy jelentősége van a beépített dallam felismerhetőségének. Akkor tekinthető ugyanis felismerhetőnek egy zeneműből kivett védett dallam, ha az új zenei kontextusban a hangok egyező sorrendben és hasonló ritmusban bukkannak fel, mint az eredeti műben, illetve akkor is, ha az a forrásműre enged asszociálni. Ehhez nem szükséges az, hogy az átvett dallam az egész új művet uralja vagy más részeket elnyomjon. Ha a dallam már olyan szinten megváltoztatásra került, hogy az többé nem ismerhető fel, akkor nem valósítja meg az UrhG „dallamvédelmének” megsértését.²²⁵

A fentiek alapján felmerülhet a kérdés, hogy a „Melodienschutz” milyen kapcsolatban áll az idézéssel. E német jogintézmény és az idézés összeegyeztethetősége azért nem valósítható meg, mivel az idézés egyik feltétele az eredeti mű hű átvétele. A német szerzői jog merev dallamvédelme miatt azonban a forrásmű dallamát nem lehet felismerhetően felhasználni a másodlagos műben, következésképpen joglogikai szempontból kizárt egy dallam idézése.²²⁶

A német szerzői jogban a dallamok „merev” védelme a zeneművek ezen komponenseinek „sérthetlenségét” idézi elő. Ezzel a jogalkotó feltehetőleg azt kívánta elérni, hogy a szerzők műveiknek kizárólagos használatához fűződő anyagi és személyes érdekeit megvédje. A jogásztársadalomban viszont felmerül a kérdés: szükség van-e külön a dallamok védelmére is a „kleine Münze”-k védelme mellett? Nem lenne-e elegendő, ha a dallamokat, mint a zenemű egyik lényeges komponensét, csak „kleine Münze”-ként védené a német szerzői jog?²²⁷ Erre azonban mindeztáig még nem született egységes válasz a német jogirodalomban.

3.3. A személyhez fűződő jogok megsértése digitális sampling által (UrhG 13–14. §)

A szerzőket megillető személyhez fűződő jogok közül az alábbiakban a mű integritásához és a szerzőség elismeréséhez fűződő jogok kerülnek kiemelésre, megjelölve a magyar szabályozástól való különbségeket.

3.3.1. A mű integritásának védelme (UrhG 14. §)

Egy adott mű, a szerző egyedi szellemi tevékenységének eredményeként, alkotójának személyiségjegyeit is magán hordozza. Ezért a mű és szerzőjének személyiségi jogai szoros kapcsolatban állnak egymással. A jogszerűtlen samplingelési eljárás a szerző (vagyoni jogai

²²³ A szabad felhasználás intézésének részletesebb kifejtését lásd a tanulmány jelen részében a későbbiekben.

²²⁴ Salagean: i. m. (200), p. 106.

²²⁵ Lásd: Salagean: i. m. (200), p. 106–107.

²²⁶ Lásd ehhez: Mezei: i. m. (215), p. 113–114.

²²⁷ Salagean: i. m. (200), p. 107–108.

mellett) személyes érdekeit is veszélyeztetheti, a hasonló esetek ellen nyújtanak védelmet az UrhG 11–14. §-ában szabályozott, személyhez fűződő jogok.²²⁸

Egy védett zenei egység (sample) átvétele, módosítása, majd egy másodlagos műbe való beillesztése a forrásmű integritásába való beavatkozásként értékelhető. Az UrhG 14. §-a alapján a szerzőnek joga van ahhoz, hogy művének torzítását, csonkítását megtiltsa, ha ez a magatartás alkalmas személyes jogainak veszélyeztetésére.²²⁹ E kérdésben a magyar és a német szabályozás között szembeűnő a különbség. Míg a német szerzői jogi rendelkezés szerint a mű integritásának megsértéséhez annyi is elegendő, hogy a beavatkozás alkalmas legyen a mű egységének veszélyeztetésére (nem kell, hogy feltétlenül megvalósítsa azt), addig a magyar szerzői jog megköveteli a szerzőtől annak bizonyítását is, hogy a beavatkozás kedvezőtlen változásokat idézett elő a hírnevében, illetve becsületében.²³⁰

A jogászok az alapján differenciálják e magatartásokat, hogy azok a mű egységében milyen mértékű behatást képesek előidézni. Így a német szakirodalom – hasonlóan a magyarhoz – a direkt, azaz közvetlen, és az indirekt, vagyis a közvetett behatás között differenciál.²³¹ Az integritásra ható mindkét beavatkozás ellen tiltakozhat a szerző, ha az alkalmas a művéhez fűződő személyes érdekeinek veszélyeztetésére. Ezért megállapítható, hogy a szerző egyértelmű hozzájárulása nélkül minden felhasználási cselekmény az UrhG 14. §-ába ütközik.²³²

A samplingelés során kinyert, önálló szerzői jogi védelem alatt álló zenei egységek önmagukban vagy módosítva is felhasználásra kerülhetnek egy új zenei kontextusban. Az első esetben, amikor változatlanul kerülnek beágyazásra más zenei komponensekkel egy másodlagos műbe, az az eredeti műre is kihat, mivel az így létrehozott új zenei környezetben a kiemelt sample is más „megvilágosításba kerül”. Ez az eljárás indirekt, közvetett behatást jelent a védett mű integritásába. A másik esetben, ha a kiemelt egységet, annak módosítását követően, más zenei elemekkel kombinálva helyezik bele az új dalba, a beavatkozás direkt, azaz közvetlen formája valósul meg.²³³

²²⁸ *Salagean*: i. m. (200), p. 99.

²²⁹ Ezt a német jogirodalom „Recht auf Wahrung der Werkintegrität”-ként (a mű integritásának megőrzéséhez való jogként) emlegeti.

²³⁰ Lásd ehhez a magyar szabályozást a tanulmány első részében.

²³¹ A tiltott beavatkozások vonatkozásában két olyan típus különböztethető meg, amelyek veszélyeztetik a mű integritását: 1. A direkt/közvetlen beavatkozás magát az eredeti műpéldányt, annak hordozóját, illetve a mű belső integritását sérti meg. 2. Az indirekt/közvetett beavatkozás nem a mű belső integritására van negatív hatással, hanem annak olyan környezetbe való helyezését jelenti, amely sérelmes a műre vagy a szerzőjére nézve. (Pl. egy romantikus dal részlete egy heavy metal dalban tűnik fel, és igazolható, hogy a felhasználás sérelmes volt a szerző hírnevére, becsületére.) Lásd: *Bérczes László, Gyenge Anikó* (szerk.), *Lendvai Zsófia*: A szerzői jogi jogsértések esetén alkalmazható jogi eszközökről – Segédanyag a gyakorlat számára. ASVA, Budapest, 2005, p. 19, valamint *Békés Gergely, Mezei Péter*: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 6. sz., 2010. december, p. 22.

²³² *Salagean*: i. m. (200), p. 100.

²³³ Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 101.

3.3.2. A szerzőség elismerése (UrhG 13. §)

Zenei egységek jogszerűtlen samplingelése esetén a felhasználó gyakran próbálja magát a létrehozott mű egyedüli szerzőjének feltüntetni, s ezzel megszegi az eredeti mű szerzőjének a szerzőség elismeréséhez fűződő alapvető jogát.²³⁴ Ez a magyar szerzői jogban használatos névfeltüntetés jogosultságának feleltethető meg. A névjog olyan széles jogosultság, amely nem csak a szerző saját művére, hanem minden olyan másodlagos műre is kiterjed, amely az elsődleges műből átvett részletet tartalmaz. Ez a felhasználó oldalán természetesen kötelezettséget keletkeztet az eredeti mű szerzőjének feltüntetésére, amelynek eleget tehet akár magán az adathordozón (pl. lemezen, CD-n), vagy annak csomagolásán, esetleg a származékos mű brossúráján vagy reklámanyagon.²³⁵

3.4. A sampling megítélése a vagyoni jogok tükrében

3.4.1. A samplingelési eljárás mint jogosulatlan sokszorosítás²³⁶

Egy zenei egység jogosulatlan samplingelése elsősorban a szerző sokszorosítási jogát („*Vervielfältigungsrecht-et*”) sérti. Ez ugyanis kizárólagos jogot jelent a szerző számára ahhoz, hogy tetszés szerint reprodukálja a művét. Az UrhG 16. §-a szerint a sokszorosítás körébe tartozik a mű minden olyan fizikai megjelenítése, amely alkalmas a műnek az emberi érzékszervek számára közvetlenül vagy közvetve észlelhetővé tételére. Az, hogy ez milyen eljárás során valósul meg és milyen példányszámban, jogi szempontból lényegtelen.²³⁷

A samplingelési eljárás fontos mozzanatának számít a kiválasztott zenei egység samplerkészüléken történő rögzítése. A hanganyag ekkor származhat egy „élő” előadásból vagy egy hanghordozó eszközzel is. Azt azonban fontos kiemelni, hogy egy analóg hanganyag samplerkészüléken történő elsődleges mentése még nem minősül független felhasználásnak. Ez csupán az eljárás későbbi lépéseinek az előzetes feltétele. Ez az elsődleges rögzítés (köztes mentés) az UrhG 44a §-ának 2. pontja alapján megengedett, ha azonban a védelem alatt álló részlet a sampler memóriájában végleges, digitális formában kerül rögzítésre, az a szerző kizárólagos sokszorosítási jogát is érinti. Így, ha a kiválasztott zenei egységet az egyik hanghordozóról egy másikra átmásoljuk, az már sokszorosítási eljárásnak minősül. (Ez a sokszorosítás első formája.)²³⁸

²³⁴ A szerző ezen joga a német terminológiában „Recht auf Anerkennung der Urheberschaft”-ként található meg.

²³⁵ Lásd: Salagean: i. m. (200), p. 101.

²³⁶ Lásd hozzá: UrhG 15. § (1) bekezdés 1. pont (német jelöléssel: 15 § Abs. 1 Ziff 1) és UrhG 16. §.

²³⁷ Salagean: i. m. (200), p. 95.

²³⁸ Lásd: Salagean: i. m. (200), p. 95–96

Ha a kivágott zenei egységek változtatás nélkül²³⁹ kerülnek beillesztésre az új dalba, akkor az eredeti mű UrhG 16. §-a szerinti sokszorosításáról beszélhetünk (második típusa). A sokszorosítás utolsó, harmadik megnyilvánulási formája akkor valósul meg, ha az új dalról is készülnek másolt példányok.²⁴⁰

3.4.2. A sampling mint jogosulatlan átdolgozás²⁴¹

Ha a samplingelt zenei részlet módosításon esik át az új műbe való beillesztése előtt, akkor a szerzői jogilag védett egység átdolgozásáról vagy átalakításáról beszélünk. Ez a korábban elemzett sokszorosítástól akként határolható el, hogy az utóbbi esetén az eredeti műből változtatás nélkül vesznek át részeket.²⁴² Megjegyzendő, hogy az eredeti mű lerövidítése vagy egyes részeinek törlése csupán mennyiségbeli változtatás lesz, nem átdolgozás, ahhoz ugyanis plusz szellemi tevékenység kifejtése is hozzátartozik. Továbbá az analóg felvételek digitális átalakítása sem tekinthető átdolgozásnak, mivel ekkor csak a felvétel megjelenési formája változik meg, a tartalma nem. Így megállapítható, hogy az átdolgozás megvalósulásához a beavatkozás olyan minőségbeli átalakítása szükséges, amely plusztartalmat ad az eredeti műhöz.²⁴³

Az UrhG 23. § 1. mondata szerint: „Egy átdolgozott vagy más módon átalakított művet kizárólag az átdolgozott vagy átalakított mű szerzőjének beleegyezésével lehet nyilvánosságra hozni vagy hasznosítani.”²⁴⁴ Ebből pedig látható, hogy a német jogalkotó kizárólagos jogot biztosít az eredeti mű szerzőjének arra, hogy eldöntse, engedélyezi-e az átdolgozás nyilvánosság elé kerülését és az átdolgozó általi hasznosítását. Ha egy zenei részletet a szerző engedélye nélkül dolgoznak át és illesztnek bele egy másodlagos műbe samplerrel, akkor az átdolgozott mű szerzője az UrhG 16. §-ban szabályozott sokszorosításhoz való jogának megsértése miatt léphet fel a jogsértővel szemben.²⁴⁵

Itt egy fontos különbséget kell tisztán látnunk a magyar és a német szabályozás között. Németországban csak az átdolgozás nyilvánosságra hozatalához, illetve hasznosításához van szükség a forrásmű szerzőjének engedélyére, az átdolgozás elkészítéséhez ez nem követelmény. Ezzel ellentétben a magyar szerzői jog előírásai szerint a felhasználónak már az átdolgozás megkezdése előtt be kell szereznie az eredeti mű szerzőjének az engedélyét. Így láthatóan a törvényi védelem kezdete eltérően alakul e két országban.²⁴⁶

²³⁹ Itt változtatáson az UrhG 23. § (1) bekezdése szerinti átdolgozást kell érteni.

²⁴⁰ Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 96–97. A jogosulatlan sokszorosításról lásd még: *Häuser*: i. m. (207), p. 61–65.

²⁴¹ UrhG 23. § 1. mondat (német jelölés szerint: § 23 S. 1 UrhG).

²⁴² *Salagean*: i. m. (200), p. 97.

²⁴³ Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 97–98.

²⁴⁴ Az UrhG 23. § 1. mondata (saját fordítás).

²⁴⁵ *Salagean*: i. m. (200), p. 97–98.

²⁴⁶ Lásd hozzá *Salagean*: i. m. (200), p. 98–99, valamint a magyar szabályozást lásd a tanulmány első részében (2.6. pont).

3.5. A szerzői jogok korlátai a német szerzői jogban

3.5.1. A szabad felhasználás (*freie Benutzung*) intézménye

Az UrhG 24. §-ában szabályozott *szabad felhasználás*²⁴⁷ jelentős korlátozást jelent a szerzők kizárólagos jogaiban. Enélkül ugyanis elképzelhetetlen lenne más szerzők korábbi műveinek felhasználása, s azok művészi újragondolásával egy új alkotás létrehozása.

A szabad felhasználás valamely esetének fennállásához két, *konjunktív feltételnek* kell egyidejűleg teljesülnie: az új műnek teljesen függetlennek kell lennie a felhasznált műtől,²⁴⁸ valamint az eredeti mű csak „ösztönzésül” szolgálhat az új mű létrehozásához.²⁴⁹

Ha az új mű megfelel ezeknek a kritériumoknak, szabadon – azaz az eredeti mű szerzőjének engedélye nélkül – nyilvánosságra hozható, illetve hasznosítható.²⁵⁰

A függetlenség ezen magas foka alapján az átdolgozásról az eredeti művön történő minőségi változtatások során beszélhetünk, míg a szabad felhasználásnál egy jogilag is önálló mű létrehozásához veszi igénybe az eredeti művet a felhasználó. A két jogintézmény elhatárolásához fejlesztette ki a német jogirodalom az ún. „távolságtant” („*Abstandslehre*”-t),²⁵¹ amely szerint a két mű lényeges elemei közötti megfelelő „távolságot” meg kell tartani ahhoz, hogy szabad felhasználásról beszélhessünk. Vagyis az eredeti mű csupán inspirációként, ösztönzőként („*Anregung*”-ként) szolgálhat az új mű létrehozásához, amelynek megfelelő mértékű egyediséggel kell rendelkeznie.

Egyes jogtudósok úgy vélik, hogy mivel a sampling éppen a zenei egységek felismerhető átvételét célozza, így az új mű nem fog olyan egyedi jelleggel rendelkezni, amely lehetővé tenné a szabad felhasználások közé való besorolását. A fentebb kifejtettek alapján a szabad felhasználás megállapíthatóságához az eredeti mű jellegzetességeinek háttérben kell maradniuk, illetve annyira el kell halványítani őket, hogy ne lehessen azokat felismerni az új műben. Így ha a samplingelt egységek az eredeti mű lényeges részei, azokat vagy megvál-

²⁴⁷ UrhG 24. § „(1) Egy [olyan] önálló mű, amely egy másik mű szabad felhasználása által készült, a felhasznált mű szerzőjének hozzájárulása nélkül nyilvánosságra hozható és hasznosítható.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható a zeneművek [olyan irányú] felhasználására, amelynek az a célja, hogy egy dallamot kivegyen a műből és felismerhetően egy új műbe illesszen be.” (a szerző saját fordítása).

²⁴⁸ Ez azt jelenti, hogy a régi művel nem egyezhet meg az új mű, azaz új forma és/vagy új tartalom által különböznie kell attól. Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 104.

²⁴⁹ Ez a feltétel akkor teljesül, ha a „sablonként” szolgáló eredeti mű egyedi vonásait az új mű sajátosságai képesek elhalványítani, illetve háttérbe szorítani. Ennek viszont a fordítottja is igaz: minél jobban kifejezésre jutnak az új műben az alapul szolgáló mű eredeti jegyei, annál kevésbé tudja azokat az új mű „elrejtteni”. Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 104–105.

²⁵⁰ *Salagean*: i. m. (200), p. 104.

²⁵¹ Lásd erről: *Salagean*: i. m. (200), p. 105.

toztatva kell beépíteni az új műbe, vagy a változtatás nélkül integrált hangmintákat az új mű jellegzetességeinek kell alárendelni.²⁵²

A) Zenei idézetek

A zenei idézetek jogi megítélése sok szempontból igen nehézkes. Egyrészt kedvező hatásai vitán felül állnak az információs szabadság vonatkozásában, a művészeti stílusok továbbfejlesztésében, de segíti a véleménynyilvánítás szabadságának és más alkotmányos jogoknak a kibontakoztatását,²⁵³ viszont helytelen alkalmazása veszélyt jelenthet a szerzők kizárólagos jogainak érvényesítésére.

Amíg Magyarországon csak szimplán idézéseként emlegetjük e jogintézményt, és nem differenciálunk mennyiségi szempontok alapján, addig a német jogterületeken megkülönböztetik az ún. „kisidézést” („Kleinzitat”-ot), illetve a „(tudományos) nagyidézést” („wissenschaftliche Großzitat”-ot). Mivel azonban a samplingelés nem tudományos célzatú, ezért a továbbiakban csak a kisidézéstről lesz szó.²⁵⁴

Az idézés tárgyául bármilyen forrásmű felhasználható az UrhG 51. § (1)–(2) bekezdése alapján. Ugyanezen szakasz (3) bekezdése viszont csak a zenei idézésekre alkalmazható.²⁵⁵

Mint ahogy az a magyar fejezetben is látható volt,²⁵⁶ az idézés jogszerűségéhez *három feltételrendszernek* kell megfelelni:

- az idézett részletnek már nyilvánosságra hozott műből kell származnia,²⁵⁷
- az idézés csak célhoz kötött mennyiségben megengedett,
- fel kell tüntetni az idézett mű forrását.²⁵⁸ annak szerzőjét (jogosultjait), valamint a mű címét is.²⁵⁹

Az idézés történhet egy bizonyos hangulat megalapozása, alátámasztása céljából, továbbá azért is, hogy az eredeti műre való asszociációt hozzon létre a hallgatóban (vagy nézőben). Az idézés célja elhatárolja azt a jogosulatlan másolástól, és meghatározza, hogy milyen mértékű lehet. A döntő körülmény ebből a szempontból az idézés módja és mértéke.²⁶⁰

²⁵² Salagean: i. m. (200), p. 105–106. A szabad felhasználásról még itt olvashatunk: Häuser: i. m. (207), p. 69–71.

²⁵³ Lásd ehhez a német alaptörvény (Grundgesetz, a továbbiakban: GG) 5. cikkében szabályozott művészeti és tudományos szabadság alapjogát.

²⁵⁴ Az egyszerűség kedvéért idézést használunk a tanulmány további részében a kisidézés helyett. Lásd ehhez még: Mezei: i. m. (215), p. 110.

²⁵⁵ Mezei: i. m. (215), p. 111.

²⁵⁶ Lásd az idézésre vonatkozó magyar szabályozást a tanulmány első részében (2.5.2. pont).

²⁵⁷ Ehhez lásd: UrhG 16. § (2) bekezdését. A művek idézéséhez általában elegendő a „veröffentlichte” minősítés, amely olyan hozzáférhetővé tétel, amelyhez nem feltétlenül szükséges a mű anyagi formában történő rögzítése. Viszont a zenei művek idézése ebben is specialitást mutat: ott ugyanis „erschienene” jelzőt használ a német szerzői törvény, ami azt jelenti, hogy a zeneművek idézése esetén a fizikai rögzítés is elvárás a nyilvánosságra hozott zeneművel szemben. Lásd: Mezei: i. m. (215), p. 111.

²⁵⁸ Lásd UrhG 63. § (1) bekezdését.

²⁵⁹ Salagean: i. m. (200), p. 110.

²⁶⁰ Lásd Salagean: i. m. (200), p. 110–111.

Az idézett hanganyagot fel kell ismernie a hallgatónak, így azt változatlan formában kell tartalmaznia a felhasználó műnek. További fontos feltétel, hogy az átvevő műnek is meg kell felelnie a szerzői mű UrhG 2. §-ban szabályozott követelményeinek.²⁶¹

Ahhoz, hogy egy samplingelt zenei egység más műben való megjelenítését jogszerű idézésnek tekinthessük, szerzői jogi védelem alatt kell állnia a sample-nek, egy korábban már megjelent műből kell származnia, valamint egy önálló új műbe úgy kell beilleszteni a forrás megjelölésével, hogy az felismerhető maradjon. Ekkor az idézett mű szerzője nem léphet fel a jogszerű idézés ellen. Azonban a legtöbb esetben hiányzik a megfelelő cél, mivel a sampling inkább az ismert slágerek közvetlen átvételére törekszik, mint csupán azok tartalmának közvetett közvetítésére.²⁶²

A két mű között mindenképpen egyértelmű kapcsolatnak kell fennállnia, amelyet esetről esetre kell vizsgálni. Az általános vélekedés szerint az ún. „belső kötődés” („innere Verbindung”) akkor áll fenn az idézett mű és az új alkotás között, ha egy megalapozott céllal történik az idézés, és az idézett részlet felismerhető az átvevő műben, ha arról az eredeti műre asszociálhat a hallgató. Ez a kapcsolat ugyancsak fennáll akkor is, ha az idézett részlet az átvevő mű alátámasztásaként kerül felhasználásra.²⁶³

Fontos különbség látható a magyar és a német szerzői jogban a tekintetben, hogy míg a magyar jogalkotó az Sztj.-ben kifejezetten előírta az ún. *háromlépcsős teszt* alkalmazását, addig Németországban ilyen explicite törvényi rendelkezéssel nem találkozhatunk, bár számos szerzői jogi jogász ennek teljes körű érvényesítése mellett foglalt állást.²⁶⁴

Salagean szerint viszont a zenei idézés gyakorlati jelentősége egyre inkább csökken, mivel olyan szigorú feltételei vannak, amelyek nem teszik lehetővé a UrhG 24. §-ának (2) bekezdése szerinti eljárást. Ha azonban egy dallamrészlet samplingelése kapcsán teljesül az idézés összes feltétele, akkor az a dallamok merev védelme alól kivételt jelent.²⁶⁵

3.5.2. A szerzői jogok időbeli korlátja

A szerzői jogok időbeli korlátja az UrhG hetedik fejezetében nyert szabályozást. Ezen megszorítás magyarázata egyrészt társadalmi érdekekre, illetve a német alaptörvény (GG) egyik rendelkezésére vezethető vissza.²⁶⁶

A vizsgált országokban a szerzői jogok a szerző halálától számított 70 évig érvényesíthetőek.²⁶⁷ Ezt követően a mű elveszíti a védelmét és közkinccsé válik, így szabadon felhasználható lesz új művekben. Mivel azonban a samplingelt zenei egységek nemcsak közvetle-

²⁶¹ Salagean: i. m. (200), p. 111, valamint Mezei: i. m. (215), p. 114.

²⁶² Salagean: i. m. (200), p. 111–112.

²⁶³ Mezei: i. m. (215), p. 114.

²⁶⁴ Lásd: Mezei: i. m. (215), p. 117.

²⁶⁵ Salagean: i. m. (200), p. 112. A zenei idézetek kapcsán lásd még Häuser: i. m. (207), p. 67–69.

²⁶⁶ Ehhez lásd: GG 14. cikk (1) bekezdés 2. mondatát.

²⁶⁷ Lásd: UrhG 64–69. §, valamint Sztj. 31–32. §.

nül a műből, hanem annak előadásából vagy annak hanghordozókon lévő felvételeiből is származhatnak, ezért külön kell megvizsgálnunk a szomszédos jogi jogosultakra vonatkozó rendelkezések betartását.²⁶⁸

3.6. Az előadókat megillető védelem a német szerzői jogban

A német szerzői jog – a magyar jogrendszerhez hasonlóan – védelmet biztosít mindazoknak, akik a zeneművek terjesztésében, illetve a közönséghez való eljuttatásban tevékenyen közreműködnek. Ebbe a jogosulti körbe tartoznak az előadók és a hangfelvétel-előállítók, akik nem „művekre”, hanem az általuk nyújtott „teljesítményre” tekintettel kapnak védelmet.²⁶⁹

Az előadók védelmével az UrhG második részének harmadik bekezdésében²⁷⁰ foglalkozik behatóbban a német jogalkotó. A szerzői jogi jogosultak ezen körét teljesítményük alapján illeti meg a törvényi védelem. Az UrhG 73. §-a szerint az tekinthető előadóművésznek, „*aki egy művet vagy a népművészet egy kifejezésformáját elénekel, eljátszik, vagy más módon előad, illetve aki egy ilyen előadásban művészien közreműködik.*”²⁷¹ Arról a német szerzői jogi törvény konkrétan nem rendelkezik, de mindenképp megjegyzendő, hogy az előadó – a szerzőhöz hasonló módon – csak természetes személy lehet.²⁷²

A fent hivatkozott törvényi szakaszban a védelem tárgya *egy mű egyedi előadása* („*persönliche Darbietung eines Werks*”). A 73. § magyarázata szerint az előadásnak mindig az UrhG 2. § szerinti értelemben vett egyedi szellemi alkotást (azaz szerzői jogilag védett művet) kell megjelenítenie. Ez alól csupán egyetlen kivétel van: a népművészeti művek előadása kapcsán ugyanis látnunk kell, hogy ezek megjelenítése attól függetlenül védett előadói teljesítménynek minősül, hogy maga az előadott mű részesül-e jogi védelemben. A művel kapcsolatos egyedüli követelmény, hogy az előadható legyen. Az előadás védelme szempontjából irreleváns, hogy annak tárgya (az előadott mű) szerzői jogi védelem alatt áll-e, vagy sem. Mindebből végső soron arra következtethetünk, hogy az előadó teljesítménye a szerzői jogokból levezetett, ám jogdogmatikailag egy önálló jogintézmény.²⁷³

Az *előadás fogalmát* igyekezett a német jogalkotó olyan nyitottan szabályozni, amennyire csak lehet, mivel a német nyelv több különböző kifejezéssel illeti a különböző művek előadását (pl. *Darbietung*, *Vortrag*, *Aufführung*, illetve *Vorführung*). Mivel az előadásra gyakran a stúdiók falai között kerül sor, ezért a törvényi szabályozás nem teszi fogalmi fel-

²⁶⁸ Lásd: *Salagean*: i. m. (200), p. 112–113.

²⁶⁹ *Mezei*: i. m. (215), p.101. A német jogirodalomban ennek megfelelően ezen jogosulti kör kapcsán inkább ún. „teljesítményvédelemről” („*Leistungsschutzrecht-ről*”) beszélnek. Lásd *Mezei*: i. m. (215), p. 101, (384) lábjegyzet.

²⁷⁰ Lásd részletesen UrhG 73–83 §-át.

²⁷¹ Az UrhG 73. §-a (saját fordítás).

²⁷² *Salagean*: i. m. (200), p. 189.

²⁷³ Lásd részletesen: *Salagean*: i. m. (200), p. 190–191.

tételévé, hogy feltétlenül nyilvánosan kell megtörténnie. Az sincs előírva, hogy az előadásnak milyen szinten kell egyedinek lennie, illetve hogy egyáltalán a művész személyiségét kifejezésre kellene juttatnia. Az előadónak csupán a legjobb tudása (készségei) szerint kell művészi módon²⁷⁴ a művet közvetítenie, előadnia.²⁷⁵ Az előbbi művészi előadásmód nem képezheti bírósági vizsgálat tárgyát, ugyanis az valószínűleg szubjektív ítélethez vezetne, amely semmilyen esetben sem engedhető meg, hiszen sérülne az előadók jogainak törvényen alapuló objektív megítélése.²⁷⁶

3.6.1. Az előadók művészi teljesítményének védelme

Az UrhG nem tesz arról külön említést, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az előadásrészletek – hasonlóan a művek lényeges, védendő egységeihez –, ha megfelelnek a korábban ismertetett feltételeknek, önállóan is („kleine Münze”-ként) védelmet élvezhetnek-e a jogosulatlan felhasználásokkal szemben. Számos tanulmány szerzője úgy véli, hogy az előadók vagyoni jogait a samplingelési eljárás veszélyezteti, mivel annak előadásrészletek is tárgyai lehetnek. Ezeket a rövid, kivágott részleteket az előadások esetében „licks”-ként emlegeti a zenésztársadalom. Jogpolitikai nézőpontból kényes témának számít az előadásrészletek samplingelése. Ezek a kivágott egységek nem részesülnek önálló védelemben, azonban sok esetben előfordul, hogy változtatás nélkül, az eredeti „lick”-et felismerhetően illesztik be új zenei kontextusba. Az előadó művészek védelmének kiterjesztése viszont nem lenne szerencsés, mivel nehéz meghúzni a határt, hogy ki számít előadónak (például egy cirku-szi művész belevehető-e a hagyományosan vett előadói kategóriába), továbbá ténylegesen alkalmas lenne-e a kiterjesztés az előadók jogait veszélyeztető jogosulatlan felhasználások kivédésére. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy ha egy előadásrészlet önállóan nem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyek lehetővé tennék annak különálló védelmét („kleine Münze”-ként), az szabadon samplingelhető.²⁷⁷

Ugyanakkor olyan samplingelt előadásrészletek esetében, ahol az előadó személyiségjegei is tetten érhetőek, azok nem a művészi teljesítmény keretein belül nyernek védelmet, hanem az *általános személyiségjogok*²⁷⁸ hívhatók segítségül a jogosulatlan felhasználások megakadályozása, megszüntetése érdekében. Ez az út olyan részletek jogosulatlan samplingelése esetén járható, mint például egy énekes karakteres hangjából vagy egy zenész

²⁷⁴ A „művészi” előadás, illetve közrehatás egy negatív fogalom meghatározásként fogható fel, mivel így ezen kívül maradnak a technikai, pedagógiai, szervezési tevékenységek, amelyek a gyakorlatban szintén hozzátartoznak az előadáshoz. A művészi közrehatás módja és mértéke ennek megítélése szempontjából irreleváns. Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 193–194.

²⁷⁵ Egy személy részesülhet egyidejűleg az előadói tevékenysége és a közrehatása miatt is védelemben [például egy zenekar tagjaként (zenészként) és énekesként is]. Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 198.

²⁷⁶ Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 191.

²⁷⁷ *Salagean*: i. m. (200) p. 191–193.

²⁷⁸ E jogokhoz lásd részletesebben a német polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch, a továbbiakban: BGB) 823. §-át.

egyedi, mással össze nem téveszthető hangszeres játékból kivágott egységek. Ekkor ugyanis a felhasználó nem csupán az asszociációs kapcsolat megteremtésére törekszik műve és a samplingelt mű között, hanem éppen az eredeti mű népszerűségét (felismerhetőségét) igyekszik kihasználni. Gyakran a laikus hallgatót összezavarhatja, ha a jól megszokott hangot egy másik kontextusba helyezik, s ez sérelmes lehet az eredeti előadóra, sérülhetnek a személyiségi jogai.²⁷⁹

A) Az előadók személyhez fűződő jogai

Az előadók személyhez fűződő jogai közé tartozik az előadás integritásához való jog [UrhG 75. § (1) bekezdés], az előadóként való elismerés [UrhG 74. § (1) bekezdés 1. mondata], valamint az ezzel szorosan összetartozó, a név feltüntetéséhez való jog [UrhG 74. § (1) bekezdés 2. mondata].²⁸⁰

A személyhez fűződő jogok lehetővé teszik az előadók számára, hogy előadásaik olyan eltorzítása és megváltoztatása ellen tiltakozhassanak, amelyek alkalmasak arra, hogy jó hírnevet, társadalmi megítélésüket veszélyeztessék. Ennek a körülménynek a vizsgálata során először arra kell koncentrálnunk, hogy a jogosulatlan felhasználás képes-e kedvezőtlen hatásokat előidézni az előadás integritásában. Ha igen, azt is vizsgálni kell, hogy ez a beavatkozás alkalmas-e az előadó hírnevének a veszélyeztetésére.²⁸¹

Az előadás integritása kapcsán is – mint ahogy a szerzői művek esetében – megkülönböztetünk direkt és indirekt beavatkozásokat.²⁸² A samplingelési eljárás mind direkt, közvetlen, mind pedig indirekt, közvetett beavatkozást megvalósíthat az előadás egységében. Direkt behatásra példaként hozható fel az előadás lerövidítése, hiszen ezt követően az előadás már nem közvetíthető a nyilvánosság felé az eredeti elképzelések szerint. Ha pedig a kivágott részeket változatlanul, ám más zenei elemekkel kombinálva, más zenei kontextusban jelennek meg, azzal a beavatkozás indirekt formája realizálódik.²⁸³ Bármelyik, az előadó engedélye nélkül megvalósuló, az előadás integritásának megsértését eredményező beavatkozás esetén az előadó felléphet a jogosulatlan felhasználó ellen.

A személyhez fűződő jogok másik része az előadóknak azon érdekeik („Authentizitätsinteresse”) védelmét is biztosítja, miszerint nevüket és művészi minőségüket magán az előadáson megjelölik, vagy az arról készült felvételen feltüntessék.²⁸⁴

²⁷⁹ Salagean: i. m. (200), p. 196–197.

²⁸⁰ Salagean: i. m. (200), p. 199.

²⁸¹ Lásd Salagean: i. m. (200), p. 201.

²⁸² Ehhez lásd jelen tanulmány a szerzőkre vonatkozó részét.

²⁸³ További (kombinált) példákhoz lásd Salagean: i. m. (200), p. 202.

²⁸⁴ Ez az előadók név feltüntetéséhez való joga. Ehhez lásd még Salagean: i. m. (200), p. 199, valamint uo., p. 202.

B) Az előadókat megillető vagyoni jogok

Az előadók törvényi védelme nem alkot olyan oszthatatlan egységet, mint ahogy azt a szerzők esetében láthattuk, hiszen különálló hasznosítási és személyhez fűződő jogok vegyített „csomagja”: az UrhG megkülönbözteti az előadók hasznosítási jogait (UrhG 77. §), illetve a személyhez fűződő jogait (UrhG 74–75. §).

A *hasznosítási jogok* kizárólagos jogosultságot biztosítanak az előadóknak arra, hogy előadásukat kép- vagy hanghordozóra rögzítsék [UrhG 77. § (1) bekezdés], majd ezeket a felvételeket sokszorosítsák és terjesszék [UrhG 77. § (2) bekezdés]. Az előadás első felvételéhez való joguk független attól, hogy az egy stúdióban vagy élőben, közönség előtt történik, mint ahogy a rögzítés célja és módszere is irreleváns. Ha a felvételtől jogosulatlanul kis részleteket rögzítenek egy felvevőkészülék segítségével, azzal már megvalósul az előadó felvétel készítéséhez (a felvétel integritásához) való jogának sérelme.²⁸⁵

Az előadót megilleti az előadásáról készített felvétel sokszorosításához való jog is.²⁸⁶ A jogosultság fennállása szempontjából lényegtelen, hogy az milyen technikával történik. Ha a kivágott előadásrészleteket új produkcióba illesztik bele, és erről a másodlagos műről további másolatokat készítenek, sérti az előadók ezen kizárólagos jogosultságát. Az UrhG 96. §-a szerint a jogsértéssel előállított másolati példányokat (ún. kalózpéldányokat) sem terjesztetni, sem pedig nyilvánosan lejátszani nem lehet.²⁸⁷

Bár hiányzik az UrhG szabályozási rendszeréből egy szerzőkéhez hasonló kizárólagos át-
dolgozási jog – külön, az előadói produkciókra vonatkoztatva –, viszont a sokszorosítási jog kiterjesztő értelmezéséből levezethető, hogy amennyiben a samplingelt előadásrészleteket módosítják, azzal sérül az előadók sokszorosítási joga. Ez végső soron, közvetve védelmet jelent a jogosulatlan előadás-átdolgozásokkal szemben is. Így az a körülmény is elhanyagolható, hogy a samplingelt elemet módosítják-e vagy sem az új műbe való beágyazása előtt, az mindenképpen sérti a sokszorosítás jogát, ha az átvett részlet felismerhető a másodlagos műben.²⁸⁸

C) A szabad felhasználás és az előadók jogainak kapcsolata

„Mivel a szomszédos jogi jogosultak tekintetében is alkalmazni kell a szerzőkkel kapcsolatos szabad felhasználási eseteket, ezért amennyiben egy előadóművésznek vagy hangfelvétel előállítójának a teljesítménye valamely ... megengedett idézési tárgykörbe tartozik, akkor túrni köteles a társadalom tagjai által történő felhasználást.”²⁸⁹

²⁸⁵ Salagean: i. m. (200), p. 199–200.

²⁸⁶ Ehhez lásd még az UrhG 16. §-át és jelen tanulmány szerzőkre vonatkozó részét (3.4.1. pont).

²⁸⁷ Salagean: i. m. (200), p. 200, valamint a sokszorosítási jogról még lásd Häuser: i. m. (207), p. 81–82.

²⁸⁸ Salagean: i. m. (200), p. 200.

²⁸⁹ Mezei: i. m. (215), p. 111.

Az UrhG 83. §-a szerint az előadók kizárólagos jogainak gyakorlására ugyanolyan korlátot jelentenek a szabad felhasználás esetei, mint ahogy az a szerzői művek esetében tapasztalható, így ennek újbóli ismertetésétől eltekintünk.²⁹⁰

D) Az előadók jogainak időbeli korlátozása

Az előadók előadásainak felvétele kapcsán az UrhG 82. §-a úgy rendelkezik, hogy az előadók 77–78. §-ában rögzített jogai a hang- vagy képfelvétel megjelenésétől, vagy az első engedélyezett nyilvános lejátszástól számított 50 éven belül gyakorolhatóak, vagy ha ez idő alatt a felvétel nem jelent meg, akkor az előállításától számított 50 éven belül érvényesíthetőek. Az előadók személyhez fűződő jogaira ugyanúgy irányadó a fenti védelmi idő. A 74–75. §-ban szabályozott jogok a művész halálával megszűnnek akkor, ha az előadó az első előadást követő 50 éven belül halálozik el. Az előbbi esetekben a határidő az UrhG 69. §-ának szabályai szerint számítandó. A védelmi idő lejártá után a védett előadásrészletek közkinccsé válnak, így szabadon felhasználhatók akár sample-ként is.²⁹¹

3.7. A hangfelvétel-előállítók megkárosítása elleni védelem

A hangfelvétel-előállítókra vonatkozó rendelkezések az UrhG második részének negyedik fejezetében, 85–86. §-ában kerültek szabályozásra, viszont arra nem tartalmaz konkrét definíciót a német szerzői jogi törvény, hogy kiket tekint hangfelvétel-előállítóknak („Tonträgerhersteller”-nek). Erre a kérdésre viszont közvetve választ ad az UrhG 16. § (2) bekezdésének első tagmondata. Ebből az állapítható meg, hogy a törvény az első felvétel (az ún. „Masterband”) készítőjét tekinti hangfelvétel-előállítóknak, de azt elhanyagolhatónak tartja, hogy ez a személy foglalkozásszerűen (profitorientáltan) végzi-e ezt a tevékenységet. Mindebből látható, hogy a hangfelvétel-előállító nemcsak természetes, hanem akár jogi személy is lehet.²⁹² Megjegyzendő, hogy a zeneiparban használatos megnevezések, mint például a producer vagy a (lemez)kiadó, nem feltétlenül egyeznek meg a törvényi meghatározással, amelyek így félreértésekhez vezethetnek. Ezek elkerülése érdekében a német szakirodalom (egységesen) az UrhG 85. §-ának jogosultját tekinti hangfelvétel-előállítóknak függetlenül attól, hogy az kizárólag ezzel foglalkozik-e, vagy más „szerepkörben” (például ő az előadó) is hozzájárult a felvétel elkészítéséhez.²⁹³

Manapság megfigyelhető az a tendencia is, amelynek során a gyors technológiai fejlődésnek és az eszközök egyre olcsóbbá válásának köszönhetően már a zeneszerzők és a zenészek

²⁹⁰ Ehhez lásd az UrhG 24. §-át, valamint jelen tanulmány szerzőkre vonatkozó részét.

²⁹¹ Salagean: i. m. (200), p. 205.

²⁹² Lásd Salagean: i. m. (200), p. 223–224.

²⁹³ Így az UrhG 85. § (1) bekezdés 3. mondata szerint nem tartoznak ebbe a körbe olyan személyek, akik a hanghordozót sokszorosítják, digitalizálják, a hibás vagy régi felvételeket kijavítják, illetve akik a már kereskedelmi forgalomban kapható hanganyagokból egy új összeállítást készítenek. Lásd Salagean: i. m. (200), p. 225.

maguk is (profi hangmérnöki segítség nélkül) képesek hibátlan, értékesíthető felvételek készítésére.²⁹⁴

3.7.1. A hangfelvételek védelme

Az UrhG 85. §-a szerint az a személy részesül védelemben, aki hanghordozót állít elő. A védett jogtárgy itt a *hanghordozó* lesz, amely egy olyan eszköz, ami hangok, hangsorok, dallamok, zenei motívumok visszajátszását (újbolí lejátszását) teszi lehetővé. A hanghordozó előállítója – a szerzővel és az előadóval ellentétben – nem művészi vagy alkotói, hanem kereskedői-szervezői tevékenysége alapján részesül védelemben. Ennek végzéséhez a német jogalkotó nem követeli meg, hogy e tevékenység feltétlenül védett műhöz vagy előadáshoz kötődjön.²⁹⁵

A hangfelvétel-előállítót nemcsak a teljes hanghordozó (például album) kapcsán, hanem annak részei vonatkozásában is védelem illeti meg. A német jogtudósok egy része azt a véleményt osztja, miszerint egy hanghordozóról kivágott kis zenei részlet a hangfelvétel-előállító technikai, szervezeti és gazdasági teljesítményébe való beavatkozásként értelmezhető.²⁹⁶ Más vélemények szerint viszont az ilyen kismértékű részletek samplingelése sem a hangfelvétel-előállító szervezeti-technikai teljesítményének védelmét, sem gazdasági befektetéseit nem veszélyezteti. Ehhez olyan minőségű és mennyiségű részletek felhasználására lenne szükség, ami már mérhető gazdasági hátrányt²⁹⁷ (például piacvesztést) okozna a hangfelvétel-előállítóknak.²⁹⁸

E vélemény képviselői szerint szükség van a kivágott részletek mennyiségi és minőségi vizsgálatára, valamint a felhasználás formáját sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Minőségi értelemben az olyan samplingelt zenei egységek relevánsak, amelyek nemcsak felismerhetőek („*Sequenzen mit hohem Wiedererkennungswert*”), hanem markáns, lényeges részei (ilyen például a refrén) az eredeti felvételnek. Mennyiségi szempontból pedig minél hosszabb egy sample, illetve minél többször kerül megismételésre az új dalban, annál bizonyosabb, hogy sérülnek a hangfelvétel-előállító érdekei a felhasználás által. Utolsó szempontként a felhasználás formáját kell megvizsgálni. Ehhez a két dal tartalmának legalább részben fednie

²⁹⁴ Lásd *Salagean*: i. m. (200), p. 225.

²⁹⁵ *Salagean*: i. m. (200), p. 226.

²⁹⁶ E nézet képviselői a samplingelést a kalózkodás egyik formájának tekintik, a samplingeléssel előállított produkciókat pedig „lopott mixeknek” („*Raub-Mixen*”), magát a folyamatot pedig a lopás bűncselekmény keretei közé sorolják. Megjegyzendő, hogy ezen jogtudósok szerint a hangfelvétel-előállítók szélesebb jogokat élveznek, mint a szerzők vagy az előadók, ami nemhogy hátrányos az utóbbi jogosultakra nézve, de semmiképpen nem támogatható álláspont véleményünk szerint. Lásd ehhez még *Salagean*: i. m. (200), p. 228–229, valamint *Berit Kann*: Musikpiraterie, Ansätze zur Lösung der praktischen und juristischen Probleme unter besonderer Berücksichtigung des Urheberstrafrechts. Juristische Schriftenreihe Bd. 73. Lit Verlag, Münster, 1995.

²⁹⁷ Német terminológiával: „messbare Beeinträchtigung”.

²⁹⁸ Ezt lásd részletesebben *Salagean*: i. m. (200), p. 229–230.

kell egymást. Itt olyan tényezőket kell figyelembe venni, mint például az ismétlések száma, a sample megjelenítésének módja (halkan, hangosan, önmagában vagy más elemek által háttérbe szorítva, illetve átdolgozva), a felhasználás célja, az eredeti és az új felvétel összehasonlítása (például egyező vagy különböző stílusú), valamint a célközönség összetétele, illetve a két felvétel nyilvánosságra hozatala közötti időintervallum. Vizsgálat alá vehetők még a fentiekén kívül a hangfelvétel-előállító piaci pozíciójában bekövetkezett hátrányos változások is, viszont Salagean szerint²⁹⁹ a német joggyakorlatban csekélyebb relevanciával bír az átvett részlet értéke, illetve annak előállítási költségei. Mindezekből megállapítható, hogy a hangfelvétel-előállítók védelmének megsértése akkor jöhet szóba, ha az új produkció konkurenciát jelenthet az eredeti felvételre, vagy annak normál hasznosítására hátrányos hatással bírhat.³⁰⁰

3.7.2. A hangfelvétel-előállítók jogai

A szerzők és az előadók védelmével ellentétben a német szerzői jogi törvény csupán a hangfelvétel-előállítók gazdasági érdekeit tartja szem előtt, s így csak vagyoni jogosultságaikról rendelkezik. Ha egy védelemben részesített felvételtől kivágott sample-t jogosulatlanul használnak fel (akár módosítva, akár módosítás nélkül) egy másik produkcióban, azzal sérülnek az eredeti felvételt előállító vagyoni jogai. Ha a jogsértés megállapítást nyert, az előbbiek szerint meg kell vizsgálnunk, hogy a védett felvétel részletének felhasználása hogyan hat a hangfelvétel-előállító jogaira.³⁰¹

A hangfelvétel-előállítók jogainak taxatív felsorolását az UrhG 85. §-ában találhatjuk meg. Eszerint a hangfelvétel-előállítókat sokszorosítási,³⁰² terjesztési és a felvétel nyilvánossághoz való közvetítésének joga illeti meg. A hangfelvétel-előállító, aki jogainak sérelmét valószínűsíti, az UrhG 97. §-ában foglaltak szerint járhat el.³⁰³

A) A hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai

Mint ahogy azt az előadók vonatkozásában is láthattuk, a hangfelvétel-előállítók esetében is hiányzik a törvényi szabályozásból az átdolgozáshoz való jog. Viszont hasonlóan az előbbi jogosulti körhöz, a hangfelvétel-előállítóknál is segítségül hívható a sokszorosításhoz való jog, ha megváltoztatott, de felismerhető formában került felhasználásra az új dalban a védelem alatt álló, kivágott sample.³⁰⁴

²⁹⁹ Lásd Salagean: i. m. (200), p. 233. Salagean véleményével ellentétes álláspontot képvisel a tanulmány jelen részének 220. lábjegyzetében már hivatkozott Marcel Bisges.

³⁰⁰ A vizsgálati szempontok részletesebb kifejtését lásd Salagean: i. m. (200), p. 231–233.

³⁰¹ A vizsgálat részletezését lásd fentebb.

³⁰² A sokszorosításról bővebben itt lehet olvasni: Häuser: i. m. (207), p. 106–113.

³⁰³ Salagean: i. m. (200), p. 242.

³⁰⁴ Lásd: Salagean: i. m. (200), p. 242.

B) A hangfelvétel-előállítók jogainak korlátai

Az UrhG 85. § (4) bekezdése szerint a szabad felhasználás esetei ugyanolyan korlátozást jelentenek a hangfelvétel-előállítók jogaira is, mint a szerzők vagy az előadók jogosultságaira; azok analóg alkalmazása e jogosulti kör kapcsán is indokolt.³⁰⁵

A hangfelvétel-előállítók maguk dönthetik el, hogy engedélyt adnak-e harmadik személynek a felvételek felhasználására, viszont ez semmi esetre sem vezethet korlátlan monopóliumok létrejöttéhez, mivel e jogokat a jogalkotó bármikor korlátozhatja.

Az UrhG 85. § (3) bekezdése egy időbeli korlátozást is megállapít a hangfelvétel-előállítók esetében, mely szerint e szomszédos jogi jogosultak a hangfelvétel megjelenésétől, vagy az első engedélyezett nyilvános lejátszástól számított 50 éven belül gyakorolhatják jogaikat, vagy ha ez idő alatt a felvétel nem jelent meg, akkor azok az előállítástól számított 50 éven belül érvényesíthetők. A felvételek védett részei a védelmi idő lejárta után közkinccsé válnak, és szabadon felhasználhatóak új szerzeményekben.³⁰⁶

3.8. „Sampling-clearance” a német szerzői jogban

Németországban a zeneművek közös jogkezelő szervezete (azaz „Verwertungsgesellschaft”-ja) a GEMA (Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte, a továbbiakban: GEMA).³⁰⁷ Így annak a személynek, aki egy közös jogkezelés alatt álló művet kíván felhasználni (jelen esetben samplingelni), erre a GEMA-tól kell engedélyt kérnie, majd egy olyan felhasználási szerződést kötnie a szervezettel, amely tartalmazza a felhasználás konkrét kereteit.

Felmerülhet a kérdés, hogy a szerződésből származó jogosultságok valójában elegendő-e, lefedik-e a samplingelési eljárás minden részét. Mint azt már korábban láthattuk, a samplingelés általában együtt jár a mű megváltoztatásával, ám azt sokan figyelmen kívül hagyják, hogy ennek az eljárásnak része a zenei egység sampleren történő rögzítése kapcsán egy részleges sokszorosítás is, amelyre azonban általában nem terjed ki a felhasználási szerződés. Így a műből származó egységek nem lehetnek digitális sampling „alapanyagai”, ha azokat módosított formában illesztik bele az új műbe. Az átdolgozáshoz, egyéb átalakításhoz szükséges engedélyt nem a GEMA-tól kell beszerezni, hanem a mű szerzőjétől, mivel a GEMA csak olyan jogokról rendelkezhet, amelyeket a mű szerzője a vele kötött szerződésben átruházott rá. Az UrhG 23. §-ában szabályozott átdolgozás és átalakítás joga pedig nem tartoznak ezek közé, így ezek kapcsán közvetlenül a szerzőt kell felkeresnie a felhasználónak.³⁰⁸

³⁰⁵ Ehhez lásd: jelen tanulmány szerzőkre és előadókra vonatkozó részeit.

³⁰⁶ Lásd Salagean: i. m. (200), p. 244.

³⁰⁷ A GEMA tevékenységéről az alábbi honlapokon lehet bővebben olvasni: https://de.wikipedia.org/wiki/Gesellschaft_f%C3%BCr_musikalische_Auff%C3%BChrungs_und_mechanische_Vervielf%C3%A4ltigungsrechte; valamint <https://www.gema.de/>.

³⁰⁸ Häuser: i. m. (207), p. 71–73.

Mivel azonban a sampling az esetek többségében nemcsak egyedül magát a művet érinti, hanem a mű már nyilvánosságra hozott és szintén védelem alatt álló előadását, ezért az is kérdéses, hogyan kellene kinéznie az előadó és felhasználó megállapodásának.³⁰⁹ Az előadók általában minden jogukat átruházzák a hangfelvétel-előállítóra a velük kötött szerződésben.³¹⁰ Probléma akkor léphet fel, ha a felvételrészlet samplingeljárásban való felhasználásáról a szerződés kifejezetten nem tartalmaz rendelkezést, az ugyanis tipikusan az egész felvétel hasznosításáról szól. A digitális sampling során az előadások általában módosítás után kerülnek beillesztésre az új produkcióba, s így egy új, az eredetitől különböző, gazdaságilag önállóan hasznosítható mű jön létre. Ezért az előadónak különösen ügyelnie kell arra, hogy a hangfelvétel-előállítóval kötött szerződése tartalmazzon egy olyan klauzulát, amely kitér az egyes előadórészletek átdolgozásának, más kontextusba való beillesztésének feltételeire, illetve az eredeti, egész felvételtől eltérő, különálló hasznosítására.³¹¹ Ha viszont az előadó személyiségi jogaira sérelmes az átalakítás, illetve a felhasználás (pl. politikai nézeteivel össze nem egyeztethető kontextusban történik mindez), akkor az ebből eredő igényeit (jogsértő vagy a licencszerződéstől eltérő állapot megszüntetésének követelése, kártérítés) az előadónak személyesen kell érvényesítenie.³¹²

3.9. A Metall auf Metall-ügy bemutatása

A „Metall auf Metall-ügyként” elhíresült per végére, hosszú idő után, úgy látszik végre pont kerülhet hamarosan. A „kalandos utat” bejárt eset most az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: EUB) előtt zajló előzetes döntéshozatali eljárás lezárultát követően visszakerül a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Budesgerichtshof, továbbiakban: BGH) asztalára, amely ezúttal (2008 és 2012 után) talán jogerősen lezárja a jogvitát.

3.9.1. Történeti tényállás és a lefolytatott bírósági eljárások ismertetése

A „Kraftwerk” nevű, német, elektronikus zenét képviselő zenekar tagjai és a velük dolgozó producerek 2004 októberében indítottak pert a „Nur mir” című szám kiadója (elsőrendű alperes), egy énekes-zeneszerző és zenei producer (másodrendű alperes), valamint szerzői-producerei (harmadrendű alperesek) és a dalt előadó énekesnő (negyedrendű alperes) el-

³⁰⁹ Ezek az ún. licencszerződések, amelyeket Salagean „sampling-clearance-szerződéseknek” („Sampling-Clearance-Vertrag”-nak) is nevez. Lásd Salagean: i. m. (200), p. 205.

³¹⁰ Ez az ún. „Künstlerquittung”, amely általában olyan megállapodás, amelyben az előadó minden jogát átruházza a hangfelvétel-előállítóra, aki ezért átalánydíjat fizet az előadónak. A különösen ismert előadók egy olyan szerződést („Künstlerexklusivvertrag”-ot) kötnek az előállítóval, amely alapján átruházott jogaikért cserébe arányosan részesülnek a bevételből. Lásd Häuser: i. m. (207), p. 95. Salagean ezeket a szerződéseket más elnevezésekkel illeti („Künstlervertrag” vagy „Bandübernahmevertrag”) Lásd Salagean: i. m. (200), p. 206.

³¹¹ Häuser: i. m. (207). p. 95–97.

³¹² Lásd Salagean: i. m. (200), p. 206–207.

len.³¹³ Keresetükben azt állították, hogy az alperesek jogosulatlanul vettek át (samplingeltek) egy két másodperces fémes hangzást utánzó részletet az 1977-es, „Trans Europa Express” albumukon szereplő „Metall auf Metall” című dalukból. Ezt az ún. „loopot” lelassítva, illetve folyamatosan ismétlődően a saját daluk alá illesztették be, hogy annak ritmikus alapját biztosítsák, holott ezt maguk az alperesek is rögzíthették volna. Álláspontjuk szerint ez nem lehet szabad felhasználás (freie Benutzung) sem. A felperesek úgy vélték, hogy az alperesek ezzel elsődlegesen előadói jogukat és a hangfelvétel-előállítói jogokat sértették meg, másodlagosan pedig kérték az elsőrendű felperes szerzői jogai megsértésének megállapítását. További igényeiket a versenyjogi rendelkezésekre alapozták. Keresetükben arra kérték az elsőfokú bíróságot, hogy kötelezze az alpereseket jogsértő tevékenységük abbahagyására, kártérítés fizetésére, valamint megsemmisítés céljából foglalják le az alperesek kiadott lemezeit.³¹⁴

Az elsőfokú bíróság (Landesgericht Hamburg, a továbbiakban: LG Hamburg) először helyt adott a keresetnek, valamint az első-harmadrendű alpereseket a „Nur mir” forgalmazásának felfüggesztésére utasította.³¹⁵ A fellebbviteli fórum (Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, a továbbiakban: OLG Hamburg) elutasította az alperesek fellebbezését,³¹⁶ s ezért az alperesek a BGH-hoz fordultak felülvizsgálati kérelemmel. A rendkívüli jogorvoslati forma keretein belül a BGH tanácsa (Senat) hatályon kívül helyezte az OLG Hamburg ítéletét, s új eljárás lefolytatására kötelezte a másodfokú bíróságot.³¹⁷ Az OLG a megismételt eljárásban azonban újra elutasította az alperesek fellebbezését arra hivatkozva, hogy ez esetben nem hívható segítségül az UrhG szabad felhasználásra vonatkozó szakasza [UrhG 24. § (1) bekezdés].³¹⁸ Az alperesek az utóbbi ítélet elleni felülvizsgálati kérelmét már a BGH is elutasította,³¹⁹ és ezzel a „samplingellenes” álláspontjával a BGH gyakorlatilag minden felhasználásra kötelezővé tette az engedélykérést, még az egészen csekély terjedelmű tartalom felhasználása esetére is.³²⁰

³¹³ Rajtuk kívül a peres eljárás további (ötödrendű-tizenkettedrendű) alperesei olyan művészek, zeneszerzők, producerek és énekesek voltak, akik a „Nur mir” című dal értékesítésében vettek részt. Lásd: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Zeitschrift der Deutschen Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht (GRUR), 118. évf., 2016. július, p. 690 (Zum Sachverhalt).

³¹⁴ Metall auf Metall II: Übernahme von Tonfetzen nicht durch freie Bearbeitung gerechtfertigt. Kommunikation & Recht, Betriebs-Berater für Medien, Telekommunikation, Multimedia, dFV Mediengruppe, Frankfurt am Main, 19. évf., 2016. június, p. 388, valamint i. m. (313), p. 690.

³¹⁵ Lásd: LG Hamburg, Urt. v. 8.10.2004 – 308 O 90/99; lásd ehhez: <http://rsw.beck.de/cms/?toc=MMR.ARC.200812&docid=271533>.

³¹⁶ Lásd ehhez az OLG Hamburg, 07.06.2006 – 5 U 48/05 számú ítéletét, amely innen letölthető: http://www.judicialis.de/Oberlandesgericht-Hamburg_5-U-48-05_Urteil_07.06.2006.html.

³¹⁷ BGH, Urt. v. 20.11.2008 – I ZR 112/06 „Metall auf Metall I”; <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BGH&Datum=20.11.2008&Aktenzeichen=I%20ZR%20112%2F06>.

³¹⁸ Lásd: i. m. (313), p. 690, valamint i. m. (314) p. 388–389.

³¹⁹ BGH, Urt. v. 13.12.2012 – I ZR 182/11 „Metall auf Metall II” <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BGH&Datum=13.12.2012&Aktenzeichen=I%20ZR%20182%2F11>.

³²⁰ Mezei Péter: A Metall auf Metall határozat elemzése: <https://copy21.com/2017/02/a-metall-auf-metall-hatarozat-elemzese/>.

Majd ezt követően az alperesek alkotmányjogi panasszal fordultak a Német Szövetségi Legfelsőbb Alkotmánybírósághoz (Bundesverfassungsgericht, továbbiakban: BVerfG), amelyben az alaptörvényben (GG) található egyes alapjogaik³²¹ sérelmét valószínűsítették. A BVerfG végül valóban megállapította, hogy a fent hivatkozott ítéletek megsértették az alperesek művészi szabadságát, és hatályon kívül helyezte a BGH „Metall auf Metall I–II” és az OLG Hamburg „Metall auf Metall II” döntését, s az ügyet visszautalta a BGH-nak.³²²

A BGH ez követően 2017. június 1-jei határozatában³²³ az EUB elé utalta az ügyet, majd Maciej Szpunar főtanácsnok 2018. decemberi indítványa³²⁴ után 2019. július 29-én megjelent az EUB döntése.³²⁵ Most pedig újra a BGH-n van a sor, hogy az EUB iránymutatásai alapján (immáron harmadjára) döntést hozzon az ügyben, s jogerősen lezárja a több, mint húsz éve folyó eljárást.

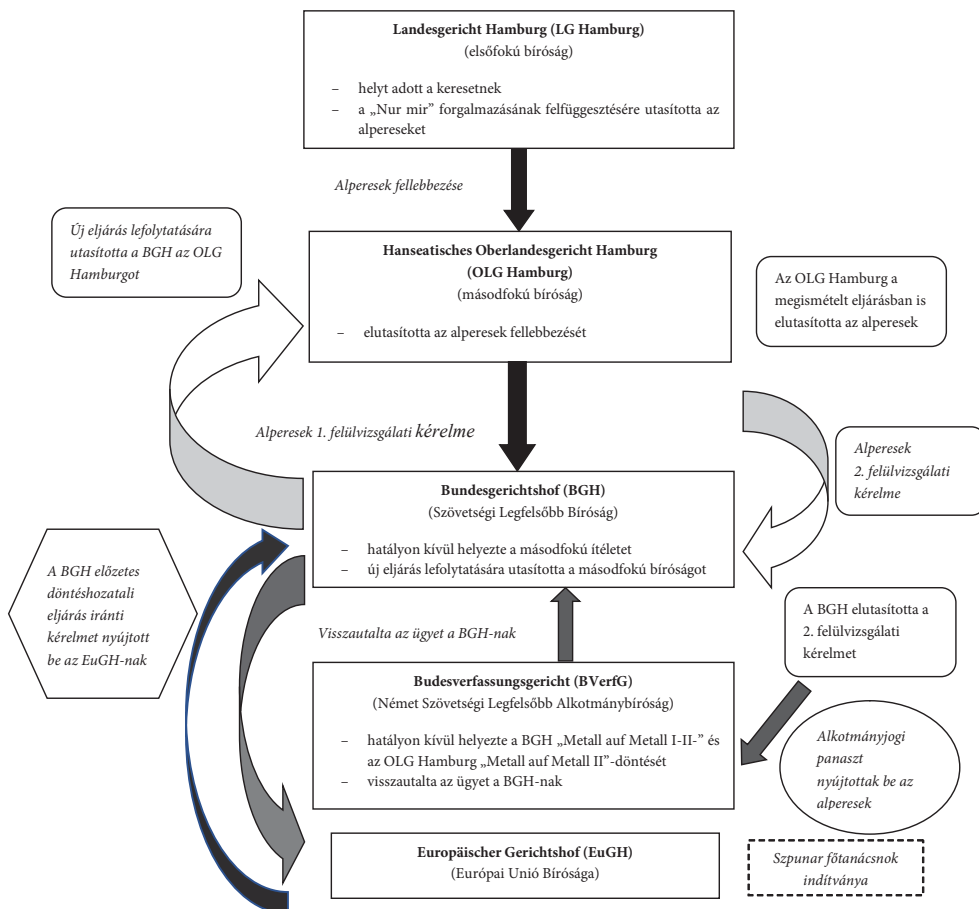
³²¹ Konkrétan a GG 5. cikk (3) bekezdés 1. pontjában (német jelöléssel: Art. 5 III 1 GG) szereplő művészi szabadság jogára („Kunstfreiheit”) és a GG 3. cikk (1) bekezdésében (német jelöléssel: Art. 3 I GG) szabályozott egyenlőségi tételre („Gleichheitssatz”) hivatkoztak az alperesek.

³²² I. m. (313), p. 690.

³²³ Lásd: Beschluss vom 1. Juni 2017 – I ZR 115/16 – Metall auf Metall III. A BGH kiadott sajtóközleménye innen érhető el online: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bg&Art=en&Datum=Aktuell&nr=78496&linked=pm>.

³²⁴ Case C-476/17 – Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas v. Ralf Hütter, Florian Schneider-Esleben, Opinion of AG Szpunar, ECLI:EU:C:2018:1002. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=208881&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4072271>.

³²⁵ Az EUB döntése itt érhető el: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=216552&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4702352>. A BGH által az EUB elé tárt kérdések, a főtanácsnok indítványának, illetve magának az EUB döntésének elemzését lásd jelen tanulmányban később.

Összefoglaló ábra a *Metall auf Metall*-ügy eddigi alakulásáról³²⁶

3.9.2. A BVerfG ítéletének elemzése

Meglátásunk szerint az ügy részletes elemzését a BVerfG 2016-os forradalmi döntésével érdemes kezdeni, hiszen ez egy merőben új fordulatot hozott az eljárás további alakulására nézve. A BVerfG magáról az ügyről, illetve a samplingről alkotott véleménye az alábbi pontokban foglalható össze.

³²⁶ A tanulmány szerzője által készített ábra az eljárás eddigi „lépcsőinek” könnyebb megértéséhez.

- A hangmintázást beilleszthetőnek találta a művészi szabadság alapjába.³²⁷
- A tulajdon védelme nem vezethet ahhoz, hogy az ugyanolyan minőségben visszajátszható hangfelvételtől származó sample kivágását általánosan, minden esetben a hangfelvétel-előállító engedélyétől tegyük függővé, mivel az nem összeegyeztethető a felhasználó érdekeivel.³²⁸ A művészi szabadság érvényesülését a hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai sem akadályozhatják, illetve írhatják felül.
- A kis terjedelmű hangminták felhasználásának nincs gazdaságilag érzékelhető hatása a jogosultakra nézve.³²⁹

A BVerfG megítélése szerint e jogvitában a hangfelvétel-előállítók az UrhG 85. § (1) bekezdésében szabályozott vagyoni jogai (sokszorosítási és terjesztési jogaik) és a részleteket átvevő felhasználók által hivatkozott, az UrhG 24. §-ában található szabad felhasználás ütközése képezi az eldöntendő kérdést. E jogosultságok eredete a BVerfG szerint a német alaptörvényben található tulajdonhoz való jogban és a művészi szabadság alapjában gyökereznek.³³⁰

Ahogy arról korábban már szó esett,³³¹ a hangfelvétel-előállítók jogosultságaikkal nem élhetnek teljesen korlátlanul (hiszen ez nemkívánatos monopóliumok kialakulásához vezetne), és e jogokat a jogalkotó bármikor korlátozhatja,³³² mivel „az sokkal inkább a jogalkotó feladata, hogy a tulajdon tartalmát és korlátait meghatározza.”³³³ Az, hogy egy-egy konkrét felhasználás esetében mely jogok élveznek elsőbbséget, melyik oldalt kell jobban támogatni, az eljáró bíróságok mérlegelésére van bízva, s esetről-esetre vizsgálendő.³³⁴

A BVerfG úgy látta 2016. májusában, hogy a BGH korábbi ítéleteiben a művészi szabadság alapjoga „... nem megfelelő mértékben lett figyelembe véve ...”,³³⁵ sőt, ezek a döntések sértették az alperesek művészeti tevékenységét.³³⁶ Ebben a konkrét esetben a Német Szövetségi Legfelsőbb Alkotmánybíróság szerint a szabad felhasználásra hivatkozás nem jelenti a hangfelvétel-előállítók jogainak aránytalan korlátozását. Az egyes zenei egységek engedély és díjfizetés nélküli felhasználása egy új zenében nem teremt olyan helyzetet a konkrét esetben, amelyben a hangfelvétel-előállító jogai ne lennének biztosítottak.³³⁷ Az egyes felvételek művészi célú szabad felhasználása a BVerfG szerint megengedett, viszont ez

³²⁷ *Mezei*: i. m. (320) és i. m. (313), p. 693.

³²⁸ I. m. (313) p. 690.

³²⁹ *Mezei*: i. m. (320), valamint i. m. (313), p. 695.

³³⁰ GG 14. cikk (1) bekezdés 1. pont (német jelöléssel: Art. 14. I 1 GG) és GG 5. cikk (3) bekezdés (német jelöléssel: Art. 5 III GG). Lásd ezt: i. m. (313), p. 691, valamint *Mezei*: i. m. (320).

³³¹ Lásd: jelen tanulmány hangfelvétel-előállítók jogainak korlátaira vonatkozó részét.

³³² Lásd: i. m. (313), p. 691, valamint *Mezei*: i. m. (320).

³³³ I. m. (313), p. 692, 74-es pont.

³³⁴ Lásd: i. m. (313), p. 692.

³³⁵ Lásd: i. m. (313), p. 691, 65-ös pont.

³³⁶ I. m. (313), p. 692.

³³⁷ Lásd: i. m. (313), p. 692.

nem jelent egyet azzal, hogy az engedély és díjfizetés nélküli samplingelés általánosan véve jogszerű lenne.³³⁸

„A művészi szabadság ... ugyan feltétel nélküli, de nem korlátlanul biztosított.”³³⁹ Ezek a korlátok éppen más jogosultak alapjogaiból következnek, s ilyennek tekinthető a hangfelvétel-előállítók tulajdonjogi védelme is. Ebből következően a művészi szabadság alapjogát a szerint kell megítélni, hogy az adott mű mennyire művészi, milyen mértékben tartalmaz új ötleteket. Ehhez az eredeti alkotás részleteiből létrehozott új műnek a művészi kifejezés megnyilvánulásának kell lennie. Ha ez megvalósul, akkor a BVerfG szerint a művészeti szabadság alapjogába beilleszthető a hangmintázás.³⁴⁰

Az olyan művek, amelyeket már nyilvánosságra hoztak, egy „társadalmi-kulturális diskurzus” részévé válhatnak, s így inspirációt nyújthatnak mások művészeti tevékenységéhez is.³⁴¹ „Ez utóbbi alapjogot a hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai sem akadályozhatják, illetve írhatják felül.”³⁴²

A BVerfG nem osztotta a BGH azon korábbi álláspontját sem, miszerint a samplingelés elfogadhatatlan azokban az esetekben, ha egyébként a felhasználónak lehetősége lenne engedélyt kérni, ám ezt ennek ellenére nem teszi, illetve ha a felhasználó maga is képes lenne rögzíteni a kérdéses hangmintát. A BGH ezen indoklása így közvetetten a művészeti szabadság érvényesülését akadályozza a BVerfG szerint.³⁴³

A Német Szövetségi Legfelsőbb Alkotmánybíróság véleménye szerint a jogalkotó azért biztosította a vagyoni jogokat a szerzőknek, hogy a védelem alatt álló művek engedély nélküli kereskedelmi célú felhasználását meggátolja.³⁴⁴ A szabályozás célja ugyanis az, hogy a szerzők és a felhasználók közötti párbeszéd létrejöttét elősegítse, s ezáltal mindkét fél számára kedvező helyzetet teremtsen, végső soron pedig biztosítsa a művészet további fejlődését. A BVerfG a kis terjedelmű hangminták felhasználását nem tekintheti olyan tevékenységnek, amelynek az elsődleges célja a haszonszerzés lenne. Általában a felhasznált mű jogosultjai nem is érzik meg ennek hatását.³⁴⁵ A felhasználó ugyanis „horizontális értelemben” nem jelent konkurenciát az eredeti jogosultra nézve, hiszen a samplingre általánosságban igaz az a megállapítás, hogy az más-más műfajokat érint, s így a dalok eltérő közönséggel rendelkeznek. Továbbá sok esetben a hangmintázásban érintett szerzemények időben is (megjelenésük ideje) olyan távol esnek egymástól, hogy nem lehetnek versenytársak.³⁴⁶

³³⁸ Lásd: i. m. (313), p. 692.

³³⁹ I. m. (313), p. 693.

³⁴⁰ I. m. (313), p. 693.

³⁴¹ Mezei: i. m. (320).

³⁴² Lásd: Mezei: i. m. (320), illetve i. m. (313), p. 693–694.

³⁴³ I. m. (313), p. 694–695, valamint Mezei: i. m. (320).

³⁴⁴ Mezei: i. m. (320).

³⁴⁵ I. m. (313), p. 695.

³⁴⁶ Mezei: i. m. (320).

3.9.3. A BGH előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelme

A BGH ezt követően, 2017. június 1-jei határozatában³⁴⁷ az EUB elé utalta az ügyet. Az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmében³⁴⁸ az alábbi kérdésekben várt iránymutatást:

- a hangfelvétel-előállítók hangfelvételeik sokszorosításához való kizárólagos jogába történő beavatkozás az Infosoc-irányelv 2. cikkének c) pontja³⁴⁹ szerinti beavatkozásnak minősül-e akkor, ha a hangfelvételtől kis részleteket vesznek ki, és azokat felismerhetően beleillesztik egy másik hangfelvételbe;³⁵⁰
- az a hangfelvétel, amely egy másik hangfelvételtől kivágott kis részleteket tartalmaz, ennek a másik hangfelvételnek *A bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról szóló Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelv* (2006. december 12.)³⁵¹ 9. cikk (1) bekezdés b) pontja³⁵² értelmében vett másolatának számít-e?³⁵³

Az előbbiekre adott igenlő a válasz esetén az alábbi kérdések értelmezésében várt is még iránymutatást a BGH az EUB-tól.

- A tagállamok előírhatnak-e olyan rendelkezést – mint például az UrhG 24. § (1) bekezdése –, amely világossá teszi, hogy a hangfelvétel-előállítók hangfelvételeik sokszorosítására [Infosoc-irányelv 2. cikk c) pont] és terjesztésére [2006/115/EK irányelv

³⁴⁷ Lásd: BGH sajtóközleménye i. m. (323).

³⁴⁸ „Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem egyike azoknak az eljárásoknak, amelyeket az Európai Unió Bírósága előtt lehet indítani. Ezzel az eljárással a tagállamok nemzeti bírái élhetnek. A bírák azzal a kérdéssel fordulhatnak a Bírósághoz, hogy az nyilatkozzon az európai jog értelmezéséről vagy érvényességéről valamely, előttük folyamatban lévő eljárásban. A többi igazságszolgáltatási eljárással ellentétben tehát az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem egy európai vagy nemzeti jogi aktszal szemben indított kereset, hanem egy olyan eljárás, amelyben az európai jog alkalmazásáról szóló kérdést tesznek fel az EUB-nak. Így „eszközt biztosít arra, hogy a közösségi jogot az Európai Unió egész területén egyformán alkalmazzák.” Lásd itt részletesebben: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:l14552>.

³⁴⁹ Az Infosoc-irányelv 2. cikkének c) pontja így szól: „A tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát:

...

c) a hangfelvétel-előállítók számára hangfelvételeik tekintetében; ...” Innen elérhető magyar nyelven: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0029&from=HU>.

³⁵⁰ <http://rsw.beck.de/aktuell/meldung/bgh-eugh-soll-zu-zulaessigkeit-des-sontraeger-samplings-stellungnahmen>.

³⁵¹ Eredeti elnevezése: Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (a továbbiakban: 2006/115/EK irányelv).

³⁵² „A tagállamok biztosítják a kizárólagos jogot arra, hogy az alábbi a)–d) pontban felsorolt, védelem alatt álló teljesítményeket, illetve azok többszörözött példányait adásvétel útján vagy egyéb módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék (a továbbiakban: „terjesztési jog”):

...

b) a hangfelvétel-előállítóknak, hangfelvételeik tekintetében; ...” Innen elérhető magyar nyelven: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0115&from=EN>.

³⁵³ Lásd: i. m. (350).

9. cikk (1) bekezdés *b*) pont] vonatkozó kizárólagos jogosultságainak védelme azáltal immanens módon korlátozott, hogy egy önálló mű, amely a hangfelvétel szabad felhasználásával készült, a hangfelvétel-előállító hozzájárulása nélkül hasznosítható?³⁵⁴
- Amennyiben az alperesek megsértették a felperesek hangfelvétel-előállítói jogait, és nem hivatkozhatnak a szabad felhasználásra, akkor egy védett mű vagy az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *d*) pontja értelmében vett egyéb, védelem alatt álló tárgy használható-e idézési célokra, ha nem ismerhető fel, hogy ezek a másodlagos műben felhasználásra kerültek?³⁵⁵
 - A hangfelvétel-előállítók sokszorosítási és terjesztési jogaira vonatkozó uniós jogi előírások és az ezek alóli kivételek, illetve ezen jogok korlátozásai [Infosoc-irányelv 5. cikk (2)–(3) bekezdése, valamint 2006/115/EK irányelv 10. cikk (2) bekezdésének 1. mondata] hagynak-e mozgásteret (mérlegelési lehetőséget) a nemzeti jog terén?³⁵⁶
 - Végül a hangfelvétel-előállítók hangfelvételeik sokszorosítására [Infosoc-irányelv 2. cikk *c*) pont] és terjesztésére [2006/115/EK irányelv 9. cikk (1) bekezdés *b*) pont] vonatkozó kizárólagos jogosultságai védelmének, valamint az ezek alóli kivételek, korlátozások [Infosoc-irányelv 5. cikk (2)–(3) bekezdése és a 2006/115/EK irányelv 10. cikk (2) bekezdésének 1. mondata] meghatározásakor milyen módon kell figyelembe venni az Európai Unió Alapjogi Chartájában (a továbbiakban: Alapjogi Charta)³⁵⁷ biztosított alapjogokat?³⁵⁸

3.9.4. Szpunar főtanácsnok indítványa

2019. július 29-én jelent meg az EUB várva várt döntése.³⁵⁹ De mielőtt ennek ismertetésébe és elemzésébe fognánk, ki kell térnünk Maciej Szpunar főtanácsnok indítványára is,³⁶⁰ hiszen az EUB előzetes döntésében több kérdés vizsgálata során is utal a főtanácsnok véleményére, így érdemes az indítványon pontról-pontra végighaladni.

³⁵⁴ A fellebezési fórum megállapítása szerint ugyanis az alperesek a „Nur mir” című száma az UrhG 24. § (1) bekezdése szerinti önálló mű. Lásd: i. m. (350).

³⁵⁵ Az alperesek samplingelésük indokaként az idézéshez való jogra is hivatkozhattak volna. Arra azonban nincs semmilyen bizonyíték, hogy egy átlagos hallgató fel tudta volna-e ismerni, hogy a „Nur mir” című dal ritmusalapja egy másik műből vagy hangfelvételtől származik. Ezt lásd: i. m. (350).

³⁵⁶ Ez a kérdés a BGH szerint döntő szempont, mivel a BVerfG jogértelmezése szerint azokat a nemzeti előírásokat, amelyek az Európai Unió irányelveit a német jogba átültetik, általában nem az alaptörvényben lévő alapjogokhoz mérik, hanem egyedül az uniós joghoz és az által garantált alapjogokhoz, így az irányelvek nem hagynak mozgásteret a tagállamoknak, hanem kötelező követelményeket teremtenek számukra. Lásd: i. m. (350).

³⁵⁷ Innen elérhető magyar nyelven: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU>.

³⁵⁸ Az alapul fekvő jogvitában ugyanis a felperesek szellemi alkotáshoz való alapjoga [Alapjogi Charta 17. cikk (2) bekezdése] és az alperesek művészi szabadsága [Alapjogi Charta 13. cikkének 1. mondata] áll egymással szemben. Lásd: i. m. (350).

³⁵⁹ Lásd: i. m. (325).

³⁶⁰ Lásd: Szpunar: i. m. (324).

Az első kérdés kapcsán magától értetődőnek tartja a főtanácsnok, hogy a sampling többszörözésnek minősül az Infosoc-irányelv 2. cikke értelmében.³⁶¹ Az egyes érdekeltek szerint a hangfelvétel-előállítók jogainak védelmével kapcsolatban egy minimumküszöb, „*de minimis kivétel*” felállítására lenne szükség. Ezt Szpunar következetesen elutasítja, s ennek alátámasztására három érvet hoz fel az indítványában:

- a) Elsőként az Infopaq I.-ítéletre³⁶² hivatkozik, és kifejti, hogy „a hangfelvétel hangok rögzítése, amely nem e hangok elrendezése, hanem e rögzítés folytán részesül védelemben. Következésképpen, amíg a mű esetében el lehet különíteni a védelemben nem részesíthető elemeket ..., addig a hangfelvétel esetében lehetetlen ilyen megkülönböztetést tenni. A hangfelvétel ... osztatlan egészként áll védelem alatt,” s azt eredetiségétől függetlenül oltalom illeti meg.³⁶³
- b) Másodszor, a „*de minimis kivétel*” egy amerikai ítélkezési gyakorlat által kimunkált doktrína, amelyet az eltérő jogi környezet miatt nem lehet átültetni a jelentősen eltérő uniós szerzői jogba.
- c) Harmadszor, a „*de minimis kivétel*” alkalmazásához szükség lenne a minták mennyiségi és minőségi vizsgálatára, amely eltérésekhez vezetne az egyes tagállamok ítélkezési gyakorlatában, ezáltal pedig veszélyeztetné az Infosoc-irányelv alapvető célkitűzését, a tagállamok szerzői jogának összehangolását.³⁶⁴

A főtanácsnok kétségbe vonta, hogy a hangfelvétel-előállítók jogait csupán a hangfelvételeik terjesztésével vagy nyilvánossághoz való közvetítéssel szembeni védelemre kellene korlátozni.³⁶⁵ Szpunar az észrevételeket előterjesztő érdekeltek azon hivatkozását is megkérdőjelezte, hogy a hangfelvétel-előállítók nem részesülhetnek szélesebb körű védelemben, mint a szerzők. Érvelésében hangsúlyozta, hogy a hangfelvétel védelme független attól, hogy az azon szereplő mű szerzői jogi védelem alatt áll-e vagy sem.³⁶⁶ Elutasította azon véleményeket is, amelyek párhuzamot vonnak a hangfelvételek és az adatbázisok védelme között.³⁶⁷ Végezetül kifejtette, hogy a Római Egyezmény a hangfelvétel részleges többszörözésével szembeni védelmet is magában foglalja.³⁶⁸

Itt azonban véleményünk szerint érdemes a fentiekől eltérő érveket is szemügyre venni.³⁶⁹ A hangfelvétel-előállítók és a szerzők védelme terjedelmének összevetése esetében

³⁶¹ Szpunar: i. m. (324), 26. pont.

³⁶² Case C-5/08 – Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62008CJ0005>.

³⁶³ Szpunar: i. m. (324), 30. pont.

³⁶⁴ Szpunar: i. m. (324), 32. pont.

³⁶⁵ Szpunar: i. m. (324), 33. pont.

³⁶⁶ Előfordulhatnak ugyanis olyan esetek a főtanácsos szerint, amikor a hangfelvételen rögzített mű védelmi ideje lejárt, vagy egyáltalán nem is részesült védelemben. Az ilyen műveket tartalmazó hangfelvétel kétséget kizáróan mint önálló egész áll szerzői jogi oltalom alatt. Lásd Szpunar: i. m. (324), 36. pont.

³⁶⁷ Szpunar: i. m. (324), 37–38. pont.

³⁶⁸ Szpunar: i. m. (324), 39. pont.

³⁶⁹ Péter Mezei: Thou Shalt (Not) Sample? New Drifts in the Ocean of Sampling. Journal of Intellectual Property Law, 2019. 2. sz.: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3360936.

ugyanis abból kell kiindulni, hogy az Infosoc-irányelvben a hangfelvétel-előállítók és a szerzők védelmére (részlegesen) eltérő politikai célkitűzések találhatók. Ebből arra lehet következtetni, hogy a hangfelvétel-előállítók kizárólagos jogai korlátozottabbak, mint a szerzőké.³⁷⁰ Az a tény, hogy a sokszorosítási jogot az Európai Unió egységesen harmonizálja, nem jelenti azt, hogy azok tárgyai is feltétlenül védettek.³⁷¹ Az EUB Infopaq-ítéletében³⁷² ugyanis megerősíti azt, hogy a többszörözési jogot szélesen kell értelmezni. A hangfelvételek részleges védelme pedig a szerzői jogi és a versenyjogi szempontok összevetésében megfelelőbb megoldást nyújthat, mint a teljes hangfelvétel védelme.³⁷³

A BGH *második kérdéséről* Szpunar akként vélekedik, hogy egy meglévő hangfelvételtől átvett részleteket (sample-k) tartalmazó hangfelvétel nem minősül az első hangfelvétel másolatának a 2006/115 irányelv 9. cikk (1) bekezdésének *b*) pontja alapján.³⁷⁴ Ezt a kijelentését azzal magyarázza, hogy a sampling célja nem az, hogy az eredeti hangfelvételt helyettesítő hangfelvétel jöjjön létre, hanem hogy attól független, új mű jöjjön létre. Szerinte mivel „egy sampling útján létrehozott hangfelvétel nem tartalmazza az eredeti felvételen rögzített hangok összességét, illetve azok lényeges részét,”³⁷⁵ az nem minősül az eredeti mű másolatának.

A *harmadik kérdés* tekintetében a főtanácsnok az Infosoc-irányelv 2. cikk *c*) pontjának értelmezésével kapcsolatban a következő választ javasolta. Az irányelv ezen pontjával akkor ellentétes a tagállami belső jog olyan – az UrhG 24. § (1) bekezdéséhez hasonló – rendelkezése a hangfelvételek tekintetében, ha egy önálló mű hozható létre egy másik mű szabad, szerzője hozzájárulása nélküli felhasználásával, és ezzel túllépve a kizárólagos jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások kereteit.³⁷⁶ Mivel a szerzői jogok kivételei és korlátai az Infosoc-irányelvben teljesen harmonizálásra kerültek, ezért az egyes tagállamok nem bővíthetik, terjeszthetik ki őket, valamint az ún. „grandfather clause”-ra³⁷⁷ történő hivatkozás sem lehetséges a samplingügyekben. Ugyanakkor az a kérdés, hogy a samplingelők kimentésként támaszkodhatnak-e az UrhG 24. §-ra, továbbra is fennmarad.³⁷⁸ Itt két lehetséges út közül választhat az EUB. Ha akként dönt, hogy az Infosoc-irányelv nem rendelkezik azokról a felhasználásokról, amelyek során nem történik átalakítás, az átdolgozás joga kikerül az irányelv hatálya alól. Ez esetben a „freie Benutzung” a német szerzői jog része marad. Illetve

³⁷⁰ Mezei: i. m. (369).

³⁷¹ Mezei: i. m. (369).

³⁷² I.m. (362), Infopaq I., para 27.

³⁷³ Mezei: i. m. (369).

³⁷⁴ Szpunar: i. m. (324), 41–49. pont.

³⁷⁵ Szpunar: i. m. (324), 49. pont.

³⁷⁶ A kivételeket és korlátozásokat lásd 2001/29 irányelv 5. cikk (2)–(3) bekezdéseiben. Szpunar: i. m. (324), 59. pont.

³⁷⁷ „Bizonyos egyéb, kevésbé fontos esetekben, ahol a nemzeti jog már rendelkezik kivételekkel vagy korlátozásokkal, feltéve, hogy azok csak az analóg felhasználásokat érintik, és nem érintik az áruk és szolgáltatások szabad áramlását a Közösségen belül, az e cikkben foglalt egyéb kivételek és korlátozások sérelme nélkül.” Lásd: Infosoc-irányelv, 5. cikk (3) bekezdés *o*) pont.

³⁷⁸ Mezei: i. m. (369).

az EUB ügy is rendelkezhet, hogy az átdolgozás joga már szabályozásra került a többszörö-zési jog részeként.³⁷⁹

A *negyedik kérdés* esetében az EUB-nak állást kellett foglalnia abban, hogy vajon a sampling beleillik-e az idézés kivételébe. Ennek megállapításához az alábbi támpontokat adta Szpunar.

- a) Egyrészt „valamilyen kölcsönös kapcsolatnak kell fennállnia az eredeti és a másodla-gos mű között.”³⁸⁰ Az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdésének *d*) pontja példákat is említ, úgymint a kritikai ismertetési céllal történő idézés, de az lehet egyfajta tisztelet-adás is az idézett mű szerzője felé. A sampling esetében azonban ezek nem relevánsak. Mindenesetre az idézett és az idéző művek közötti kapcsolat szintjét nehéz lenne jogi eszközökkel lemérni.³⁸¹
- b) Másrészt az idézetnek változatlanoknak és felismerhetőnek kell lennie. Amennyiben az idézéssel egyáltalán nem (vagy csak apró részletekben) hajtunk végre módosításokat, ez a feltétel teljesül. Jelentős módosítások esetében felmerülhet az eredeti mű szerzője integritáshoz való jogának vizsgálata is.³⁸²
- c) Harmadik, alaki követelmény a jogszerű idézéssel szemben, hogy „a forrást – ameny-nyiben lehetséges – a szerző nevével együtt fel kell tüntetni.”³⁸³

Szpunar szerint tehát az idézésre vonatkozó kivétel nem alkalmazható abban az esetben, amikor egy hangfelvételryészletet úgy illesztnek be egy másikba a kettő közötti kapcsolat létrehozásának egyértelmű szándéka nélkül, hogy azt nem lehet megkülönböztetni az így létrejövő származékos mű egyéb részeitől.³⁸⁴ Továbbá a főtanácsnok az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdésének *k*) pontjában lévő kivétel (karikatúra, paródia, utánczat) alkalmazását is elutasítja, mivel az ilyen irányú felhasználás is kölcsönös kapcsolat feltételez az eredeti művel vagy annak szerzőjével, de ez az elem az alapügyből hiányzik.³⁸⁵

Szpunar főtanácsnok az *ötödik kérdés* kapcsán azon az állásponton volt, hogy az Infosoc-irányelv 5. cikk (1)–(3) bekezdésében kimerítően felsorolt kivételeket kötelesek a tagállamok alkalmazni. Mozgástérrel csak a kivételek kiválasztása és megfogalmazása tekintetében bírnak. Következésképpen, nem vezethetnek be új kivételeket, illetve a meglévők hatályát sem szélesíthetik ki. Azonban a kizárólagos jogok védelmére szolgáló eszközöket a tagállamok választhatják meg.³⁸⁶

³⁷⁹ *Ansgar Ohly*: Hip Hop und die Zukunft der „freien Benutzung“ im EU-Urheberrecht – Anmerkungen zum Vorlagebeschluss des BGH „Metall auf Metall III“. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2017. 10. sz., p. 967.

³⁸⁰ Angol fordításban: „the quotation must enter into some kind of dialogue with the work quoted”. *Szpunar*: i. m. (324), 64. pont.

³⁸¹ *Szpunar*: i. m. (324), 64. pont; *Mezei*: i. m. (369).

³⁸² *Szpunar*: i. m. (324), 65–67. pont, illetve *Mezei*: i. m. (369).

³⁸³ *Szpunar*: i. m. (324), 68. pont.

³⁸⁴ *Szpunar*: i. m. (324), 69. pont.

³⁸⁵ *Szpunar*: i. m. (324), 70. pont.

³⁸⁶ *Szpunar*: i. m. (324), 71–79. pont.

A hatodik kérdés a főtanácsnok szerint arra vonatkozott, hogy a művészi szabadság³⁸⁷ korlátozhatja-e a hangfelvétel-előállítók hangfelvételeik részbeni többszörözésének engedélyezésére vagy megtiltására vonatkozó kizárólagos jogát.³⁸⁸ Szpunar végül arra a következtetésre jutott az indítványában, hogy a hangfelvétel-előállítónak a hangfelvétel részben történő többszörözésének engedélyezésére vagy annak megtiltására vonatkozó kizárólagos joga – az Infosoc-irányelv 2. cikk c) pontja alapján – nem sérti a művészet szabadságát.³⁸⁹

Itt tartjuk fontosnak megjegyezni, hogy az Infosoc-irányelv 5. (1)–(3) bekezdésében felsorolt kivételek és korlátok nem biztos, hogy mind beültetésre kerülnek a tagállami végrehajtó jogszabályokba. Továbbá a mai gyors technikai fejlődés eredményeként bármikor jöhet egy olyan eljárás vagy önkifejezési mód, amely egyetlen kivétel vagy korlát kereteibe sem illeszthető.³⁹⁰ Ez alapján ez a kérdés még korántsem tekinthető lezártnak, és folyamatos felülvizsgálatra szorul a technika aktuális állásának megfelelően.

3.9.5. Az EUB előzetes döntésének a vizsgálata

Az alábbiakban abban a sorrendben tárgyaljuk a kérdéseket, ahogy azokra az EUB válaszolt.

Az EUB először (célszerűsége hivatkozva) az *első és a hatodik kérdést* összevonva vizsgálta. Mindjárt az elején megjegyezte, hogy az Infosoc-irányelv nem határozza meg az egészben vagy részben fogalmát. Ezért azt az általános, mindennapi értelemben vett szóhasználat szerint kell érteni, miközben figyelembe kell venni azt a környezetet, amelyben megjelenik, és azon szabályok céljait, amelyek részét képezik.³⁹¹ Az EUB szerint a hangfelvétel-előállítók többszörözési jogának teljes harmonizációja megtörtént az Infosoc-irányelvben, s így az irányelv 2. cikk c) pontja alapján akár egy igen rövid részlet felhasználása is (részben történő) többszörözést valósít meg.³⁹² Az Infosoc-irányelvnek ez a pontja magas szintű védelmet biztosít a jogosultaknak befektetések megőrzése érdekében.³⁹³ Ugyanakkor egy olyan felhasználás, amikor egy felhasználó a művészi szabadságával élve abból a célból vesz át egy zenei részletet, „hogy azt egy új mű részeként, módosított és fel nem ismerhető formában felhasználja,” nem minősül többszörözésnek az irányelv hivatkozott rendelkezése értelmében véve.³⁹⁴ Felhívja a figyelmet azonban arra az EUB, hogy az Alapjogi Charta 17. cikke (2) bekezdésének szövege nem utal arra, hogy a védelemnek abszolútnak kell lennie. A szellemi

³⁸⁷ Alapjogi Charta 13. cikke.

³⁸⁸ Szpunar: i. m. (324), 82. pont.

³⁸⁹ Szpunar: i. m. (324), 99. pont.

³⁹⁰ Mezei: i. m. (369), p. 21.

³⁹¹ I. m. (325), 28. pont; valamint lásd: <http://ipkitten.blogspot.com/2019/08/the-pelham-decision-only-recognizable.html>.

³⁹² I. m. (325) 29. pont, valamint dr. Mezei Péter: Alapjogok v. szerzői jog trió #1: az EUB Pelham döntése; lásd: <https://copy21.com/2019/08/alapjogok-v-szerzoi-jog-trio-1-az-eub-pelham-dontese/>.

³⁹³ I. m. (325) 30. pont.

³⁹⁴ I. m. (325) 31. pont.

tulajdon védelmét olyan alapvető jogokkal és szabadságokkal szemben kell mérlegelni, mint a művészetek szabadsága (Charta 13. cikk) és a véleménynyilvánítás szabadsága (Emberi Jogok Európai Egyezménye 11. cikke és 10. cikkének (1) bekezdése).³⁹⁵ Az EUB szerint a sampling „a művészi önkifejezés egyik formája” és az Alapjogi Charta 13. cikke által biztosított művészi szabadság körébe tartozik.³⁹⁶ Ennek alapján ha a felhasználó ezen jogával élve egy hangfelvételtől kiemelt hangrészletet módosítva vesz át saját művébe úgy, hogy a sample az új műben már nem ismerhető fel, akkor a felhasználás nem minősül többszörözésnek. Ha mégis annak minősülne az ilyen módon történő felhasználás, akkor az a szó mindennapi nyelvben alkalmazott szokásos jelentésével ellentétes lenne, és a szerzői és szomszédos jogi jogosultak, valamint a felhasználók érdekeinek egyensúlyát veszélyeztetné.³⁹⁷

Az EUB ezen logikája első ránézésre jónak is tűnhet(ne), jobban szemügyre véve azonban látható, hogy a Bíróság fontos részleteket figyelmen kívül hagyott, mint például:

1. A Metall auf Metall-ügyben a minta egyértelműen felismerhető (főleg egymás után meghallgatva a két érintett dalt), nagy valószínűséggel a BGH is így fogja találni. Ebben az esetben pedig a BGH nem tehet mást, mint hogy az EUB következtetéseit a contrario alkalmazza a jelen ügyben, és megállapítja, hogy többszörözés történt.
2. Ha a sample-t olyan mértékben dolgozzák fel, hogy az már nem lesz felismerhető, akkor kicsi arra az esély, hogy emiatt bárki is pert indítana, holott történhetett felhasználás.
3. Az EUB értelmezéséből egyszerűen hiányzik a hangfelvétel integritásának védelme. Komoly logikai paradoxon áll elő, amikor lényegében azt mondja, hogy ha annyira megváltoztatja a felhasználó a művet (megsértve ezzel a mű egységét), hogy senki sem ismer rá az eredeti műre, akkor már nem is beszélhetünk jogsértésről.
4. Az EUB elmulasztotta ehelyütt a „*de minimis elv*” elemzését. (Szpunar főtanácsnok igaz elvetette az alkalmazását, de legalább foglalkozott vele.) Mivel semmilyen mennyiségi vagy minőségi vizsgálatot nem folytatott le, így nem kaptunk arra választ, hogy egy két másodperces hangminta részesülhet-e egyáltalán védelemben mint szomszédos jogi teljesítmény?³⁹⁸

A második kérdés kapcsán az EUB a bérleti és haszonkölcsönzési jogokról szóló irányelv 9. cikke (1) bekezdésének *b*) pontjával kapcsolatban kifejtette, hogy az említett uniós jogszabály által biztosított védelem a kalózkodás elleni küzdelemre irányul. A hamis másolatok előállításának és nyilvános terjesztésének veszélyt jelent a hangfelvétel-előállítók érdekeire. Ugyanez nem vonatkozik a mintavételre, amelyet következőképpen nem szabad a hangfelvétel másolatának tekinteni a bérleti és kölcsönzési jogokról szóló irányelv 9. cikkének (1) bekezdése értelmében. Az olyan hangfelvétel, amely egy másik hangfelvételtől átvett zenei mintát

³⁹⁵ I. m. (325) 32–34. pont, valamint lásd még IPKAT blog, i. m. (391).

³⁹⁶ I. m. (325) 35. pont.

³⁹⁷ I. m. (325) 36–39. pont.

³⁹⁸ Mezei: i. m. (392).

tartalmaz, nem minősül az eredeti hangfelvétel többszörözött példányának, ha nem foglalja magában az elsődleges hangfelvétel összességét vagy lényeges részét. Ezt a következtetést a Genfi Egyezmény³⁹⁹ 1. cikkének c) pontja is alátámasztja.⁴⁰⁰

A *harmadik kérdés* vonatkozásában az ügy az egyik legfontosabb témája, az UrhG 24. §-ában szabályozott szabad felhasználás („freie Benutzung”) intézményének uniós joggal való összeegyeztethetősége került górcső alá. A BGH szerint a szabad felhasználás „olyan korlátozást jelöl, amely azon az elgondoláson alapul, hogy a kultúra területén az alkotói tevékenység nemigen képzelhető el más szerzők korábbi alkotótevékenységére való támaszkodás nélkül.”⁴⁰¹ Az EUB ezzel nem értett egyet, és kifejtette, hogy a tagállamok nem állapíthatnak meg a saját nemzeti jogukban az Infosoc-irányelvben említettek felül további korlátokat és kivételeket, mert azok sértenék a harmonizáció céljait és a jogbiztonságot. E kérdésre adott válaszában lényegében azt mondta ki, hogy a szabad felhasználás nem összeegyeztethető az uniós joggal.⁴⁰²

A BGH *negyedik kérdése* arra irányult, hogy a sampling beilleszthető-e az idézés keretei közé. Az EUB szerint „az idézés alapvető jellemzője, hogy egy olyan felhasználó, aki nem a mű vagy általánosabb esetben a mű részletének szerzője, a művet vagy annak részletét valamely gondolatmenet kapcsán, valamely vélemény alátámasztása érdekében vagy e mű és az említett felhasználó véleménye közötti szellemi érvek ütköztetése céljából használja fel, és így a védett mű felhasználójának, aki az idézés kivételére kíván hivatkozni, valamiféle párbeszéd megteremtése kell legyen a célja az említett művel ...”⁴⁰³ (Itt is megfigyelhető a főtanácsnoki indítvány erős hatása.) Az EUB ugyan nem zárta ki, hogy sampling esetén is hivatkozható az idézés (ha minden feltétel adott), de úgy találta, hogy ha a mintát nem lehet felismerni, akkor nem lehet szó idézésről.⁴⁰⁴ Ha itt összevetjük az EUB első és a hatodik, valamint a negyedik kérdésre adott válaszát, újabb érdekes logikai bukfencet fedezhetünk fel. Az EUB szerint „nem beszélhetünk tehát felhasználásról, ha nem felismerhető a sample”, ugyanakkor „ha nem felismerhető a sample, idézésről sem beszélhetünk?”⁴⁰⁵ Könnyen belátható tehát, hogy ha „felismerhetőség híján nincs szó felhasználásról, akkor a korlátozás/kivétel (itt az idézés) alkalmazása teljességgel szükségtelen.”⁴⁰⁶

Végezetül az *ötödik kérdés* esetében az EUB annak a vizsgálatára fókuszált, hogy az egyes tagállamok mérlegelhetik-e az Alapjogi Charta által biztosított jogokat az uniós jog alkalmazása során. Az EUB szerint a BGH kérdése itt arra vonatkozott, hogy a többszörözési jog

³⁹⁹ A hangfelvételek előállítóinak védelmére, hangfelvételek engedély nélküli sokszorosítása ellen Genfben, az 1971. évi október hó 29. napján létrejött egyezmény (a továbbiakban: Genfi Egyezmény; Magyarországon kihirdette: 1975. évi 18. tvr.).

⁴⁰⁰ I. m. (325), 40–55. pont, valamint IPKAT blog, i. m. (391).

⁴⁰¹ I. m. (325), 56. pont.

⁴⁰² I. m. (325), 56–65. pont, valamint *Mezei*: i. m. (392).

⁴⁰³ I. m. (325), 71. pont.

⁴⁰⁴ I. m. (325), 72–73. pont.

⁴⁰⁵ *Mezei*: i. m. (392).

⁴⁰⁶ *Mezei*: i. m. (392).

teljes harmonizációt nyert-e, vagy maradt-e esetleg még mozgásteret a német jogalkotónak ezen a terén. Erre a kérdésre előre borítékolhatóan nemleges válasz született.⁴⁰⁷ Arra viszont nem kaptunk feleletet, hogy az alapvető jogok esetleg érvényesíthetőek-e egyfajta „külső korlátként” a szerzői jogokkal szemben, hivatkozható-e az Alapjogi Charta a többszörözési jog értelmezése során (ez következne ugyanis a hatodik kérdésre adott válaszból). Nem meglepő módon a BVerfG azon ítélezési gyakorlatának elfogadhatóságáról sem kaptunk semmilyen visszajelzést, miszerint addig az Alapjogi Charta (és nem a német alaptörvény) rendelkezéseit tekinti az egyes uniós irányelveket átültető nemzeti jogszabályok értékelési alapjának, amíg az megfelelő védelmet nyújt a német állampolgároknak.⁴⁰⁸

3.10. Záró gondolatok

A Metall auf Metall-ügy most visszakerül a BGH-hoz, amely hamarosan véglegesen pontot tehet az igen hosszan elhúzódó jogvita végére. Ám az is további izgalmas fejleményt jelentene, ha az ügy eljutna a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága elé, amelynek ítélezési gyakorlata némileg eltér a szerzői jogok és a véleménynyilvánítás alapjogának kollíziója esetén.⁴⁰⁹

Javasoljuk a Metall auf Metall-ügy által felszínre hozott jogalkotási hiányosságok, jogértelmezési anomáliák orvoslását és a szerzői jogi nemzeti normák e szempontból való felülvizsgálatát minden uniós tagállamban. Ehhez rendszeres uniós szintű egyeztetések szervezését ajánljuk, a zeneipari szereplők érdekvédelmi szervezeteinek bevonásával. Fontos, hogy a jog (valamelyest) lépést tudjon tartani az ugrásszerűen fejlődő technológiák által biztosított újabb és újabb felhasználási formákkal, amelyek egyetlen létező kivétel vagy korlát kereteibe sem illeszthetőek be. Ezeknek a problémáknak a kiküszöbölésére mindenképpen nemzetközi összefogásra lesz szükség, amelyben a zeneipar képviselőivel együttműködve olyan jogszabályi rendelkezések kidolgozására kell törekedni, amelyek egyensúlyt teremtenek az érintett felek jogai és érdekei között.

⁴⁰⁷ I. m. (325) 75–86 pont, valamint *Mezei*: i. m. (392).

⁴⁰⁸ *Mezei*: i. m. (392).

⁴⁰⁹ *Mezei*: i. m. (392).